

MIKSI AINA MIEHEÄ SYYLLISTETÄÄN PARISUHTEEN HANKALUUKSISTA?
PARTITIIVIN INNOVATIIVISTEN VOKAALIVARTALOMUOTOJEN
LUONTEVUUS ERI KONTEKSTEISSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
24.5.2021

Sonja Liukkonen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe	1
1.2. Aikaisempi tutkimus	4
2. TEORIATAUSTAA	8
2.1. Morfologiset muutokset	8
2.2. Vartalot	10
2.3. Partitiivi	12
3. METODI JA AINEISTO	14
3.1. Kyselytutkimus aineistonkeruun menetelmänä	14
3.2. Oman aineistoni keruu	16
4. ANALYYSI:	18
4.1. Yleistä analyysistä	15
4.1.1. <i>*mieheä</i>	20
4.1.2. <i>*lapsea</i>	29
4.1.3. <i>*vuorea</i>	36
4.1.4. <i>*lumea</i>	42
4.1.5. <i>*lohea</i>	48
4.2. Yhteenveto	57
5. PÄÄTÄNTÖ	64
LÄHTEET	68
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe

Jatkan pro gradu -tutkielmassani saman morfologisen muutoksen parissa, kuin kandidaatintutkielmassani ”Avotulea ei saa sytyttää metsäpalovaaran aikana. *Yläkouluikäisten suhtautuminen suomen kielen vokaalivartaloistumiseen*” (Liukkonen 2018). Tutkin siis yhä innovatiivisia vokaalivartalomuotoja. Kun puhun siitä, että partitiivimuotoiselle nominille kehittyä innovatiivinen vokaalivartalomuoto konsonanttivartalomuodon rinnalle, käytän termiä **vokaalivartaloistuminen**. Innovatiiviset vokaalivartalomuodot ovat sellaisia, että ne eivät ole vielä vakiintuneet suomen kieleen eli teoriassa niitä voisi käsitellä yös norminvastaisina, mutta mielestäni kyseinen termi arvottaa niitä liikaa, joten pitäydyn termissä innovatiivinen.

Tutkimani vokaalivartaloistuneet muodot ovat **mieheä*, **lapsea*, **vuorea*, **lumea* ja **lohea*. Pro gradu -tutkielmassani keskityn ainoastaan partitiivimuotojen innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin. Vieläkin tarkennettuna haluan selvittää, minkälaisissa konteksteissa innovatiiviset vokaalivartalomuodot partitiiveissa ovat informanttien mukaan luontevimpia kyselylomaketutkimuksen vastausten perusteella, ja missä konteksteissa epäluontevimpia. Näin ollen tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Minkälaisissa konteksteissa innovatiiviset partitiivimuodot edustavat luontevimpina informanttien mukaan?
- Minkälaisissa konteksteissa innovatiiviset partitiivimuodot edustavat epäluontevimpina informanttien mukaan?
- Mitkä mahdolliset tekijät vaikuttavat kunkin partitiivimuotoisen vokaalivartaloistuneen lekseemin luontevuuteen?

Tutkielmani etenee siten, että luvussa 1.2. käyn läpi aiheesta tehtyä aiempaa tutkimusta. Luvussa 2 käyn läpi teoriataustaa niin, että luvussa 2.1. paneudun morfologisen muutoksen teoriaan, luvussa 2.2. käsittelen sanojen vartaloita ja luvussa 2.3. syvennyn partitiiviin ja sen tehtäviin lauseessa. Luvussa 3 kerron tarkemmin sekä tutkimusmetodista että -aineistostani. Aineistoni analyysin aloitan luvussa 4 siten, että jokainen alaluku (4.1.1.–4.1.5.) käsittelee kerrallaan yhtä tutkimaani muotoa. Lopuksi esittelen yhteenvedon luvussa 4.2., jossa vertailen saamiani tuloksia aiempaan

tutkimukseen. Koostan tutkielmani tutkimuskysymykset, käytetyn tutkimusmetodin sekä tutkimustulokset päätäntöluvussa.

Juuri partitiivimuotojen innovatiiviset vokaalivartalomuodot valitsin tutkittavakseni sen vuoksi, että yksikön partitiivi on ainoa taivutusmuoto, jossa konsonanttivartalo on johdonmukaisesti käytössä (VISK 2008 § 55), ja sen vuoksi erilaiset vartalovariantit on helppo erottaa toisistaan. Tällöin on myös nopeaa hahmottaa, onko nomini yksi- vai kaksivartaloinen. Mikäli sillä ei ole konsonanttivartaloa, sillä ei myöskään ole norminvastaista vokaalivartalomuotoa, joka olisi tullut ikään kuin konsonanttivartalomuodon tilalle.

Partitiivimuodoissa vokaalivartaloistuminen on kuitenkin vielä hyvin alkuvaiheissa, ja sen vuoksi tämä muutos on nähtävissä yleiskielessä vain joissain sanoissa (*ripsi* : *ripse*+ä vrt. **ris*+tä) (Västi & Palviainen 2020: 5). Lehikoinen ja Kiuru (2001: 92) mainitsevat, että vokaalivartaloistuminen tapahtuu nopeammin sellaisten sanojen essiivimuodoissa, joiden konsonanttivartalo päättyy joko konsonanttiin *t* tai *s*. Pro gradu -tutkielmassani lekseemeillä *mies* ja *lapsi* konsonanttivartalo päättyy konsonanttiin *s* (*mies*+tä, *las*+ta). Muilla tutkimillani lekseemeillä konsonanttivartalo päättyy johonkin muuhun konsonanttiin (*vuor*+ta, *lun*+ta, *loh*+ta). Yhdelläkään tutkimallani sanalla konsonanttivartalo ei pääty konsonanttiin *t*.

Keskityn tutkimaan viittä eri kontekstia, joissa partitiivimuotoiset lekseemit toimivat. Kontekstilla tarkoitan tutkielmassani partitiivimuotoisen vokaalivartaloistuneen muodon tehtävää lauseessa. Valitsemani kontekstit ovat siis partitiiviobjekti finiittisessä lauseessa (ks. esimerkki (1)), partitiiviobjekti infiniittisessä lausekkeessa (ks. esimerkki (2)), adposition täydennys (ks. esimerkki (3)), lukusanan täydennys (ks. esimerkki (4)) sekä partitiivisubjekti (ks. esimerkki (5)). Käsittelen hiukan tarkemmin partitiivin tehtäviä luvussa 1.3.

- (1) Miksi aina **mieheä* syyllistetään parisuhteen hankaluuksista?
- (2) Haluatko puhua tästä **lapsea* koskevasta kiusaamisasiasta?
- (3) Olisi ihanaa painautua **mieheä* vasten.
- (4) Kaksi **vuorea* jakaa valtion kahteen osaan.
- (5) Torilla on myynnissä **lohea* ja herkullisia vihanneksia.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Vokaalivartaloistumista on tutkittu vielä melko vähän, mutta opinnäytetöiden myötä se on alkanut hiukan nostaa päätään tutkimuskentässä. Heikki Paunonen on sivunnut suomen kielen morfologisia muutoksia vokaalivartaloistumisen saralla artikkelissaan Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista (2003) keskittyen lähinnä jo tapahtuneeseen essiivimuodon vokaalivartaloistumiseen (*nuor+na* > *nuore+na*). Opinnäytetöissä vokaalivartalotutkimus on alkanut saada tuulta alleen.

Olen tutkinut omassa kandidaatintutkielmassani (Liukkonen 2018) yläkouluikäisten suhtautumista suomen kielen vokaalivartaloistumiseen. Keräsin aineistoni kyselylomakemenetelmin Keminmaan keskuskoululta syksyllä 2017. Teetin kahdenlaisia kyselylomakkeita, joista toinen oli monivalintalomake ja toinen elisitaatiolomake. Monivalintalomakkeessa oli näkyvillä erilaisia virkkeitä, joissa osassa oli innovatiivisia vokaalivartalomuotoja ja osassa hämähäiseksi jonkinlaisia muita, normitetun kielen vastaisia muotoja. Informantin tehtävänä oli raksittaa virkkeen luontevuus asteikolla täysin epäluonteva – täysin luonteva. Elisitaatiolomakkeessa puolestaan oli valmiina virkkeitä, joiden jokin sana oli katkaistu, ja informantin tuli se itse täydentää. Virkkeen konteksti mahdollisti sen, että informantti ymmärsi, mistä sanasta on kyse (esimerkiksi *Päiväkotiin ei saa tuoda kuumeilevaa la* _____!).

Vertasin tutkimustuloksiani Västin ja Palviaisen (2020) saamiin tuloksiin. He keräsivät aineistonsa samankaltaisilla kyselylomakkeilla Oulun yliopistolla hiukan aiemmin. Västillä ja Palviaisella oli mukana lisäksi rinnakkaismuotojen monivalintalomake, jossa informantin tuli arvioida muotojen luontevuutta. Heidän informanttinsa olivat kaikki aikuisia. Tutkimustulosten vertailussa selvisi, että yläkouluikäiset suhtautuvat kieleemme vokaalivartaloistumiseen suopeammin, kuin aikuiset.

Keränen (2019) on tutkinut kyselylomakemenetelmin, kuinka hyväksyttävänä vokaalivartalomuotoja pidetään johdoksissa. Keränen on tutkinut siis vokaalivartaloisia nominijohdosten partitiivimuotoja. Tutkittaviksi johtimiksi hän on valinnut *-in-*, *-tOn-*, *(e)liAs-* ja *-llinen-*johtimet. Hänen tutkimustuloksensa tukivat Palviaisen ja Västin (2016,

2017) hypoteesia, jonka mukaan vokaalivartalo on sitä todennäköisempi, mitä produktiivisemmaksi morfeemiksi johdin hahmottuu.

Kärkkäinen (2018) on tutkinut kandidaatintutkielmassaan *panna*-verbin vokaalivartaloisia muotoja. Aineistonsa hän on kerännyt korpuksesta. Kärkkäisen tutkimustuloksista käy ilmi, että vokaalivartaloisia *panna*-verbin muotoja esiintyy eniten A-infinitiivissä, NUT- ja TU-partisiipeissa, passiivissa ja imperatiivissa. Korpustutkimusta vokaalivartaloistumisen saralla on tehnyt myös Sirviö (2018), joka on kandidaatintutkielmassaan tutkinut verbien *purra*, *tulla*, *mennä* ja *surra* NUT- ja TU-partisiippien vokaalivartaloistumista. Hänen hypoteesinsa nojautui Västin ja Palviaisen (2020) hypoteesiin, jonka mukaan ihmiset mieltävät harvinaisissa perussanoissa esiintyvät vokaalivartaloiset muodot hyväksyttävämmiksi kuin yleisissä perussanoissa esiintyvät. Sirviön tutkimustulokset osoittavat tämän hypoteesin todeksi.

Korja (2019) on tutkinut verbien *tehdä*, *tulla*, *mennä*, *purra* ja *surra* A-infinitiivien vokaalivartaloistumista. Myös hänellä on ollut kandidaatintutkielmassaan sama hypoteesi kuin Västillä ja Palviaisella (2020), joka ei täysin toteutunut, sillä **näkeä*-verbin osuus aineistossa oli huomattavan suuri siitä huolimatta, että *nähdä* on yleisempi verbi kuin vaikkapa *purra*. Pöyhtäri (2019) on sen sijaan keskittynyt kandidaatintutkielmassaan tutkimaan potentiaalin vokaalivartaloistumista. Hän toteaa tutkimustulostensa perusteella, että potentiaalin vokaalivartaloistuminen on todennäköisintä yleisissä perussanoissa yksikön 3. persoonassa. Myös hän on Korjan (2019), Sirviön (2018) ja Kärkkäisen (2018) tapaan kerännyt aineistonsa korpuksesta.

Västin ja Palviaisen (2020) artikkelissa Kokeellisia näkökulmia innovatiivisiin vokaalivartaloihin tarkastellaan sitä, millaisen kuvan niin sanottujen norminvastaisten vokaalivartaloiden yleistymisestä saa kyselytutkimuksista. He teettivät kolme erilaista kyselylomaketta Oulun yliopistolla vuonna 2017. Yksi lomakkeista on tavallinen monivalintalomake, jonka virkkeiden luontevuus arvioidaan asteikolla 1–4 (täysin epäluonteva – täysin luonteva). Toinen tehtävä on rinnakkaismuotojen monivalinta ja tässä tehtävässä informantin on tullut arvioida kaksi erilaista muotoa samasta lekseemistä asteikolla 1–4 (täysin epäluonteva – täysin luonteva). Nämä kaksi erilaista muotoa ovat olleet esimerkiksi partitiivimuotoinen *miestä* ja sen norminvastainen vokaalivartalovariantti **mieheä*. Kolmas tehtävälaji Västin ja Palviaisen (2020) kyselylomakkeissa on elisitaatiotehtävä. Tässä informanteille on annettu valmiiksi virke,

jonka taivutettava osa on jätetty osittain tyhjäksi niin, että informantilla on ollut mahdollisuus taivuttaa se useammalla tavalla. Esimerkiksi elisitaatiotehtävän ensimmäinen virke *Avotul_____ ei saa sytyttää metsäpalovaaran aikana* mahdollistaa sen, että informantti täydentää lekseemin *avotuli* partitiivin sen konsonanttivartaloisessa muodossa *avotulta* tai sitten norminvastaisessa vokaalivartalomuodossa **avotulea*. (Västi & Palviainen 2020: liitteet.) Oman pro gradu -tutkielmani kanssa yhteisiä vokaalivartalomuotoja Västillä ja Palviaisella (2020) onkin ollut kolme: **mieheä*, **lapsea* ja **vuorea*. Näistä **mieheä* ja **lapsea* ovat esiintyneet heidän kaikissa kyselylomakkeissa ja **vuorea* sen sijaan vain monivalintalomakkeessa.

Oman kandidaatintutkielmani (Liukkonen 2018) kaksi kyselylomaketta on lähestulkoon samanlaisia kuin Västin ja Palviaisen käyttämät yksinkertainen monivalintalomake ja elisitaatiolomake. Rinnakkaismuotojen monivalintaa en valinnut mukaan siksi, että se olisi saattanut olla tehtävänannoltaan liian monimutkainen yläkouluikäisille.

Sittemmin myös Ylitalo (2020) on tutkinut kandidaatintutkimassaan vokaalivartaloisia **lapsea* ja **mieheä* -muotoja keskustelupalsta-aineistossa. Hän keräsi aineistonsa korpukselta. Hänen tutkimuksensa todistaa Paunosenkin (2003: 203) ennusteen siitä, että myös partitiivissa vokaalivartaloistuminen etenee lekseemikohtaisesti. Hänen tutkimuksensa osoittaa myös, ettei muutos tapahdu samanaikaisesti lekseemin kaikissa syntaktisissa konteksteissa. Leinonen (2021) puolestaan tutki kandidaatintutkimassaan *nähdä*-verbin NUT-partisiipin vokaalivartaloistumista keskustelupalsta-aineistossa. Hänen tutkimuksensa yleisimmäksi muotoryhmäksi osoittautui yksikön nominatiivi.

Sirviö (2020) on tehnyt kandidaatintutkimansa lisäksi pro gradu -tutkielman vokaalivartaloistumisesta. Hän on jatkanut NUT- ja TU-partisiippien parissa pro gradussaan. Tarkalleen ottaen hän on tutkinut *surra*-verbin konsonanttivartaloisia ja vokaalivartaloistuneita muotoja NUT- ja TU-partisiipeissa. Sirviön tutkimus osoittaa, että *surra*-verbin konsonantti- ja vokaalivartaloiset NUT- ja TU-partisiipit ovat yleensä nominatiivimuotoisia ja esiintyvät osana liittomuotoa (perfekti, pluskvamperfekti ja kielteinen imperfekti). Tutkimus myös osoittaa, että sekä norminmukaiset että -vastaiset muodot keskittyvät samankaltaisiin morfologisiin ja morfosyntaktisiin konteksteihin.

Koska vokaalivartaloistumisessa on kuitenkin kyse morfologisesta muutoksesta, pro gradu -tutkielmaani tukee myös muut morfologian tutkimukset. Esimerkiksi Fertig (2013) on tutkinut kielen analogiaa ja morfologian muutosta. Analogiset innovaatiot puolestaan ovat (analogisia) muotoja, jotka poikkeavat norminmukaisesta kielestä (Fertig 2013: 4). Lisäksi Klaus Laalo (2011) sivuaa lasten muodostamia norminvastaisia vokaalivartalomuotoja tutkimuksessaan *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat* (2011). Lapsen puheessa innovatiiviset vokaalivartalomuodot tulevat esiin herkästi, sillä vokaalivartaloiset muodot ovat helpompia käyttää, koska tällöin taivutusvartalon muuttumattomuus säilyy ja näin ollen vartalon ja päätteiden raja on helpompi hahmottaa (Laalo 2011: 235). Hannele Forsberg puolestaan tarkastelee suomen murteiden potentiaalimuotoja tutkimuksessaan *Suomen murteiden potentiaali. Muoto ja merkitys* (1998). Forsbergin tutkimuksen mukaan potentiaalien vokaalivartaloisuutta tavataankin sydänsavolaisissa murteissa, eteläisimmissä itäsavolaismurteissa ja läheisissä kaakkoismurteissa. Erityisesti *tulla*, *mennä* ja *panna* -verbien potentiaalimuodoissa esiintyy vokaalivartaloisuutta, sillä yleisgeminaatiomurteissa näiden sanojen potentiaali on vaarassa sekoittua indikatiivimuotoon *tullee*, *mennee*, *pannee*. (Forsberg 1998: 164.)

Suuntaan siis keskittymisen pro gradu -tutkielmassani niihin konteksteihin, joissa innovatiivisia vokaalivartalomuotoja esiintyy. Kandidaatintutkielmassani tutkin yläkouluiikäisten suhtautumista suomen kielen vokaalivartaloistumiseen (Liukkonen 2018). Keräsin silloista tutkimustani varten 51 vastausta monivalintatestiin ja 51 vastausta elisitaatiotestiin Keminmaan keskuskoulun 7.–9.-luokkalaisilta oppilailta. Vertasin yläkouluikäisiltä informanteilta saatuja tuloksia Västin (Oulun yliopisto) ja Palviaisen (Oulun yliopisto) (2020) aikuisilta informanteilta saatuihin vastaavien testien tuloksiin. He loivat kyselytutkimuslomakkeet, ja teettivät ne Oulun yliopistolla aikuisille informanteilleen. Kerätessäni aineistoa omaan kandidaatintutkielmaani, käytin samoja kyselylomakkeita, mutta muokkasin niitä hiukan yläkouluikäisille ymmärrettävämmiksi.

Morfologisia muutoksia ei järin paljon ole vielä tutkittu kyselylomakemenetelmin, mutta esimerkiksi Paul-Thor Holmberg (2015) on tutkinut kandidaatintutkielmassaan sisä- ja ulkopaikallissijojen välisiä valintaperusteita Oulun kulttuuripaikannimistössä ja käyttänyt metodinaan nimenomaan kyselylomaketta. Inka Keränen (2019) tutkii kyselylomakemenetelmin johtimen produktiivisuuden vaikutusta suomen kielen vokaalivartaloistumisen hyväksyttävyyteen kandidaatintutkielmassaan. Hänen

kyselylomakkeensa koostui monivalintatehtävästä, niin kuin minunkin pro gradu -tutkielmani kyselylomake. Lisäksi Ella Tikkala (2019) tutkii nesessiivirakenteen subjektin sijaa kyselytutkimusmenetelmin pro gradu -tutkielmassaan. Emilia Käsmä (2019) on puolestaan tutkinut pro gradu -tutkielmassaan lainasan *random* merkityksiä ja semanttisia piirteitä kyselylomakemenetelmin. Käsmä on kerännyt jo kandidaatintutkielmaansa varten Suomi24-keskustelupalstalta lainasan *random* sisältäviä virkkeitä ja koonnut niistä pro gradu -tutkielmansa aineistonhankintaa varten kyselylomakkeen.

2. TEORIATAUSTAA

2.1. Morfologiset muutokset

Paunonen (2003) syventyy suomen kielen morfologisiin muutoksiin strukturalistisesta näkökulmasta artikkelissaan Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. Strukturalistinen tarkoittaa tässä tapauksessa sitä, että jokin kielessä tapahtuva muutos johtaa muutokseen väistämättä myös toisella kielen alueella. Näin ollen muun muassa foneettiset ja morfologiset muutokset kulkevat jokseenkin käsi kädessä, tai ainakin vaikuttavat toisiinsa: foneettis-morfologinen muutos aiheuttaa sen, että kehittyvä morfologinen vastamuutos, jonka perusteluna voidaan ajatella olevan esimerkiksi paradigman yhtenäisyyden tavoittelu, morfologisten tunnusainesten selkeyden säilyttäminen tai vaikkapa pääteallomorfien määrän vähentäminen. Siksi voidaan ajatella, että sen minkä äänteenmuutokset rikkovat, morfologiset muutokset korjaavat. (Paunonen 2003: 190–191.) Oman pro gradu -tutkielmani innovatiiviset vokaalivartalomuodot tukevat näitä morfologisen muutoksen perusteita: tutkin asetelmaa, jossa partitiivin tunnus on sanan vartalosta riippumatta *-A* sen sijaan, että toinen vaihtoehto partitiivin tunnukselle on *-tA*. Näin ollen siis tutkimani lekseemi *mies* taipuukin tutkielmassani partitiivimuotoon **miehe+ä* sen sijaan, että normitetussa kielessä sen partitiivin tunnus olisi *-tÄ* (*mies+tä*).

Morfologiset muutokset ovat yleensä niin pitkäaikaisia, ettei niiden alkuperäisiä syitä ole mahdollista selvittää. Esimerkiksi suomen kielessä tapahtuva muutos, jossa konsonanttivartalot väistyvät pikkuhiljaa vokaalivartaloiden tieltä, on pitkäaikainen. Paunonen (2003) mainitsee artikkelissaan, että alun perin konsonanttivartaloiden syntyä yksikön partitiivissa ja essiivissä voidaan selittää tuhansia vuosia sitten tapahtuneella *e:n* sisäheitolla (esimerkiksi **suteta* > *sutta*, **sutena* > *sunna*). Yksikön essiivissä vokaalivartaloistuminen on ehtinyt jo pitkälle ja yksikön partitiivissakin sitä jo tavataan. Esimerkiksi konsonanttivartaloisia essiivimuotoja (*sunna*, *nuorna*, *lasna* ~ *lassa*) ei nyky Suomessa enää oikeastaan tavata, sillä ne on korvattu vokaalivartaloisilla muodoilla (*sutena*, *nuorena*, *lapsena*). Konsonanttivartaloisia yksikön essiivimuotoja voi tavata kuitenkin vielä kiteytymänluonteisissa ilmauksissa, kuten *toissa päivänä*, *täynnä*, *vuonna*. Vaikka yksikön partitiivissa vokaalivartaloistuminen ei ole noin pitkällä, voidaan

vokaalivartaloistuneita yksikön partitiivimuotoja tavata esimerkiksi sanoilla *loimi* : *loimea*, *ripsi* : *ripseä*. (Paunonen 2003: 190–205.)

Suomen kieli on luonteeltaan agglutinatiivinen eli siinä tuotetaan sanatason kielellisiä rakenteita siten, että sanavartaloihin liitetään erilaisia pääteaineksia, jolloin pääteaineokset ja vartalo yhdessä muodostavat sanan (esimerkiksi *talo+i+ssa*) (Koivisto 2013: 23). Tarkasteltaessa konsonanttivartaloita voidaan havaita, että niiden syntyminen on aiheuttanut esimerkiksi essiivimuodossa erilaisia morfeeminrajaisia äännekehityksiä, joiden tavoitteena on ollut morfeeminrajaisten konsonanttiyhtymien yksinkertaistuminen. Yksikön partitiivissa nämä äännekehitykset ovat koskettaneet vain sanavartalon konsonantistoa (esimerkiksi assimilaatio **tuom+ta* > *tuon+ta*). Yksikön essiivissä sen sijaan muutokset ovat koskettaneet sekä vartaloa että pääteaineksia. Näin ollen essiivissä assimilaation vaikutus on yltänyt myös sijapäätteen konsonanttiin: *las+na* > *las+sa* 'lapsena', *nuor+na* > *nuor+ra* 'nuorena'. Konsonanttivartaloisuus on johtanut sekä yksikön partitiivissa että essiiviissä säännösten mutkistumiseen, ja tästä johtuen jälleen morfologiset ainekset ovat pyrkineet yksinkertaistumaan. Tämän seurauksena vokaalivartaloiset muodot ovat alkaneet asettumaan konsonanttivartaloisten muotojen tilalle. (Paunonen 2003: 203–206.)

Vokaalivartaloistumista voidaan selittää strukturaalisella reuna-alueen hypoteesilla. Hypoteesin mukaan muutos tapahtuu niissä ilmiöryhmissä, jotka sijaitsevat muutosalttiilla strukturaalisella reuna-alueella. Sen sijaan keskusalue on stabiili, ja morfologisen järjestelmän kannalta stabiileja ovat sellaiset muotoryhmät, joissa ei ole morfofonologista tai allomorfasta vaihtelua (esimerkiksi *talo* : *talon* : *taloa* : *taloissa*). Toisin sanoen, mitä enemmän muotoryhmässä on vaihtelua, sitä alttiimpi se on muutokselle. (Paunonen 2003: 207–208.)

Tunnus- ja pääteaineksissa allomorfien vaihtelut pyrkivät tasoittumaan ennemmin kuin vartalon sisäinen vaihtelu. Tästä esimerkkinä mainittakoon lekseemit *niemi* ja *pieni*. Taivutettaessa lekseemiä *pieni* (*piene+n* : *pien+tä*) havaitaan, että vartalokonsonantti pysyy samana. Kun puolestaan taivutetaan lekseemiä *niemi* (*nieme+n* : *nien+tä*) nähdään, että vartalokonsonantti vaihtelee. Tämän vuoksi *niemi* on ollut alttiimpi vokaalivartaloistumiselle (*nientä* > *niemeä*), eikä samaa morfologista muutosta tavata vielä lekseimin *pieni* kohdalla (**pieneä*). Ääriesimerkkinä voidaan mainita myös *talo*, jonka vartalossa ei taivutusparadigmassa tapahdu muutoksia (*talo* : *talo+n* : *talo+i+ssa*).

Lähellä edellistä ovat sanat, joiden vokaalivartalo päättyy *a*:han tai *i*:hin. Näissä tapauksissa ainoastaan monikkovartalossa tapahtuu muutos (*kala* : *kala*+*n* : *kalo*+*i*+*ssa*, *lasi* : *lasi*+*n* : *lase*+*i*+*ssa*). (Paunonen 2003: 207–209.)

Hiukan monimutkaisempia, ja näin ollen alttiimpia muutoksille, ovat 2-tavuiset *e*-vartaloiset sanat, kuten *kivi* : *kiven* : *kiveä* : *kivissä*. Tällaisissa tapauksissa vaihtelua ilmenee monikkovartalossa ja yksikön nominatiivin taivutuksessa. Lisäksi *e*-vartaloisten sanojen taivutuksessa on suuria aste-eroja, ja mutkikkaimpia taivutussuhteita edustavat *ti* > *si* -muutoksen kokeneet sanat, kuten *käsi* : *käden* : *kättä*. Esiintymäfrekvenssit tukevat 2-tavuisen *e*-vartaloisten sanojen taivutuksen monimutkaisuutta ja sen säilymistä. Suuri osa tällaisista sanoista on kielen vanhaa keskeistä sanastoa. Samalla kuitenkin ne altistuvat muutoksille, kun käyvät nykykielessä harvinaisemmaksi käyttöfrekvenssiltään. (Paunonen 2003: 207–211.)

Tutkin pro gradu -tutkielmassani lekseemien *mies*, *lapsi*, *vuori*, *lumi* ja *lohi* vokaalivartaloistuneita partitiivimuotoja. Tutkimistani lekseemeistä suurin esiintymistaajuus on sanalla *mies* ja pienin puolestaan sanalla *vuori*. Tämä tarkoittaa Paunosen (2003: 208–209) hypoteesia mukaillen sitä, että lekseemi *vuori* on alttiimpi muutoksille kuin lekseemi *mies*, sillä *vuori* sijaitsee reuna-alue-hypoteesin mukaan reunemmassa kuin *mies*.

e-vartaloisten sanojen taivutuksessa on lisäksi aste-eroja. Sanoilla, joilla on ainoastaan vokaalivartalo, ovat allomorfisen kompleksisuuden kannalta yksinkertaisimpia (esimerkiksi *kivi* : *kive*+*n* : *kive*+*ä*). Joillain sanoilla on vokaalivartalon lisäksi konsonanttivartalo, ja näissä tapauksissa yksinkertaisimpia ovat sellaiset sanat, joiden vartalokonsonantti pysyy samana (esimerkiksi *tuli* : *tule*+*n* : *tul*+*ta*). Oman pro gradu -tutkielmani lekseemeillä *lohi* ja *vuori* vartalokonsonantti pysyy koko ajan samana (*lohe*+*n* : *loh*+*ta* : *lohe*+*na* ja *vuore*+*n* : *vuor*+*ta* : *vuore*+*na*). Mutkikkaampia ovat puolestaan ne, joilla vartalokonsonantti muuttuu (esimerkiksi *niemi* : *nieme*+*n* : *nien*+*tä*). Pro gradu -tutkielmassani tätä kategoriaa puolestaan edustavat lekseemit *mies*, *lapsi* ja *lumi*, sillä niiden vartalokonsonantti vaihtelee taivutusparadigmassa (*miehe*+*n* : *mies*+*tä*, *lapse*+*n* : *las*+*ta*, *lume*+*n* : *lun*+*ta*). Kaikkein mutkikkainta taivutussuhdetta edustavat *ti* > *si* -muutoksen läpikäyneet sanat, kuten *käsi* : *käde*+*n* : *kät*+*tä*. (Paunonen 2003: 208–209.)

Näihin teorioihin perustuen voisi ajatella, että viidestä tutkimastani lekseemistä morfologiselle muuokselle alttiimpia olisivat ne, joissa on eniten vaihtelua. Tähän nojaten lekseemit olisivat *mies*, *lapsi* ja *lumi*. Koska en kuitenkaan tutki vokaalivartaloistumisen todennäköisyyttä, vaan sitä, miten luontevaksi informanttini *mies*, *lapsi*, *vuori*, *lumi* ja *lohi* -sanojen vokaalivartaloiset partitiivimuodot mieltävät, voisi reuna-alue-hypoteesin perusteella ajatella heidän mieltävän luontevimmiksi muutoksille alttiimmat muodot **mieheä*, **lapsea* ja **lumea*. Kun otetaan huomioon esiintymäfrekvenssien vaikutus muutosalttiuteen huomataan, että *mies*, *lapsi* ja *lumi* -lekseemeistä *miehellä* ja *lapsella* on suurimmat käyttöfrekvenssit (järjestysluvut: *mies* 71, *lapsi* 88), kun taas *lumella* se on huomattavasti pienempi (järjestyslyku: *lumi* 906). (Saukkonen ym. 1979: 380, 289 ja 403.) Mitä suurempi järjestysluku on, sitä pienempi on sen käyttöfrekvenssi.

2.2. Vartalot

Jokaisella suomen kielen sanalla on vokaalivartalo (6). Tällöin sanavartalo eli se sanan osa, joka jää jäljelle erotettaessa siitä taivutuspäätteet ja liitteet, loppuu vokaaliin. Joillakin sanoilla on myös konsonanttivartalo vokaalivartalon lisäksi (7). Tällöin sanavartalo päättyy konsonanttiin. Mikäli sanalla on sekä vokaali- että konsonanttivartalo, kyseessä on kaksivartaloineen sana. Jos sillä puolestaan on vain vokaalivartalo, kyse on yksivartaloisesta sanasta. Sanan konsonanttivartalo näkyy nimenomaan nomineilla partitiivissa, ja siksi valitsinkin juuri partitiivimuodot tutkittavakseni. (VISK 2008 § 55.)

(6) *talo* : *talo*+*a*, *susi* : *sude*+*n*

(7) *armoton* : *armoton*+*ta*, *susi* : *sut*+*ta*

On syytä huomioida se seikka, että yksi- ja kaksivartaloisuus voi olla vartalotyyppien jaottelijana jokseenkin harhaanjohtava, sillä vartalovariantteja voi olla enemmänkin kuin vain yksi tai kaksi. Sanoilla voi olla sekä heikkoasteinen (ks. esimerkki (8)) että vahvaasteinen (esimerkki (9)) vartalo. Lisäksi näillä heikko- ja vahva-asteisilla vartaloilla voi olla myös äännevaihtelua, jota kuvaa esimerkki (10). Tällöin esimerkiksi monikon tunnus *-i-* tai konditionaalinen tunnus *-isi-* aiheuttavat muutoksia sanavartalon loppuvokaaliosassa.

Näin ollen esimerkin (10 a) sanassa *palkka* sananloppuinen väljä *a* muuttuu puolisupeaksi *o*-vokaaliksi monikon tunnuksen *-i*- edellä. Äännevaihtelua esiintyy myös johdosten myötä kantavartaloissa (ks. esimerkki (10 b)). Lisäksi superlatiivin tunnus *-in* : *-impA*- voi aiheuttaa vaihtelua sanavartaloon (ks. esimerkki (10 c)). (VISK 2008 § 45–52.) Kaksivartalosisilla sanoilla voi olla useampia vartalovariantteja kuin kaksi, kuten esimerkissä (11). (VISK 2008 § 55.)

- (8) *palkka* : *palka*+*n*
- (9) *palkka* : *palkka*+*a*
- (10) a. *palkka* : *palko*+*i*+*ssa*
 b. *madal*+*ta*- < *matala*
 c. *selvä*- : *selv*+*in*, *kaunis*- : *kaune*+*impa*-
- (11) *palkka*- : *palka*+*n* : *palko*+*i*+*ssa*

Sanan taivutusmuoto koostuu siis vartalosta ja taivutustunnuksista. Vartalo on se osa, joka jää jäljelle, kun siitä erotetaan taivutustunnukset (VISK 2008 § 54). Pro gradu -tutkielmassani keskityn ainoastaan partitiivin vartaloihin. Ryhdynkin tutkimaan nyt sitä, millaisissa konteksteissa norminvastaisia partitiivimuotoja esiintyy. Pro gradu -tutkielmassani nämä norminvastaiset eli innovatiiviset yksikön partitiivin vokaalivartalomuodot ovat **mieheä* (vrt. *miestä*), **lapsea* (vrt. *lasta*), **vuorea* (vrt. *vuorta*), **lumea* (vrt. *lunta*) ja **lohea* (vrt. *lohta*).

Suomen kielessä vokaalivartalot yleistyvät, ja konsonanttivartalot saavat puolestaan pikkuhiljaa väistyä tieltä. Tämän morfologisen muutoksen juuret ovat pitkällä kielihistoriassa. (Paunonen 2003: 201.) Vaikka konsonanttivartalot saattavat vaikuttaa turhalta hankaloittajalta kielessämme, niiden synty vaikuttaa olleen varsin hyödyllinen innovaatio: konsonanttivartalon avulla on saatu supistettua kielemme esihistoriassa useiden taivutusmuotojen tavulukua (esimerkiksi **saare*+*ta* > *saar*+*ta*). Tämän jälkeen on kuitenkin alkanut uusi muutos tasapainon löytämiseksi, sillä monissa konsonanttivartalosisissa muodoissa morfologia on vaikeaselkoisempaa, ja näin ollen eri morfologiset ainekset ovat haastavampia tunnistaa. (Laalo 2011: 229–230.)

Keskityn itse sellaisiin vokaalivartalomuotoihin, joita eivät ole osana normitettua yleiskieltä. Suomen kielessä on havaittavissa kuitenkin vokaalivartalosisia muotoja, joiden alkuperäinen vartalo on ollut konsonanttivartalo ja myöhemmin se väistynyt kokonaan

vokaalivartalon tieltä ja lopulta uusi vokaalivartaloinen muoto on hyväksytty suomen kieleen (*lapsi* : *las+na* > *lapse+na*) (Paunonen 2003: 201)..

Partitiivimuodoissa vokaalivartaloistuminen tapahtuu ehkä essiivimuotoa hitaammin siksi, että partitiivi kuuluu suomen kielessä syntaktisiin perusmuotoihin, kun taas essiivi ja sen merkitystehtävät ovat huomattavasti spesifisemmät ja rajallisemmat (Paunonen 2003: 204–205) Lapsenkielessä norminvastaiset vokaalivartalot ovat hyvinkin yleisiä, mutta jotkin vakiintuneet konsonanttivartalaiset muodot korvaantuvat vokaalivartaloisilla varianteilla myös aikuisten puheessa (Laalo 2011: 229).

2.3. Partitiivi

Partitiivilla on kaksi päätevarianttia: *-A* ja *-tA*. Yksikössä *-A* liittyy lyhyeen vokaaliin päättyvään vartaloon (*auto* : *auto+a*) ja *-tA* pitkään vokaaliainekseen tai konsonanttiin päättyvään vartaloon (*maa* : *maa+ta*, *kuori* : *kuor+ta*). Muutamilla kaksivartalolisilla *i* : *e* -nomineilla partitiivin pääte voi liittyä sekä konsonantti- että vokaalivartaloon (*toimi* : *toin+ta* ~ *toime+a*). Kun vartalo muuttuu, muuttuu myös partitiivin tunnus. Sen vuoksi jokainen tutkimani vokaalivartaloistunut partitiivimuoto pitää sisällään partitiivin tunnuksen *-a* eikä partitiivin tunnusta *-tA* (**miehe+ä*, **lapse+a*, **vuore+a*, **lume+a*, **lohe+a*, vrt. *mies+tä*, *las+ta*, *vuor+ta*, *lun+ta*, *loh+ta*). Monikon partitiivia en tutki lainkaan pro gradu -tutkielmassani, joten jätän sen käsittelemättä myös tässä luvussa.

Seuraavaksi käsittelen joitain partitiivimuotoisten sanojen tehtäviä lauseessa. Todellisuudessa partitiivimuotoisten sanojen tehtäviä on enemmän, mutta keskityn nyt avaamaan ainoastaan niitä tehtäviä, joissa partitiivimuotoiset sanat pro gradu -tutkielmassani esiintyvät.

Partitiivi voi toimia objektina ja objektina toimiessaan se osoittaa rajaamattomuutta lauseen aspektissa. Näin ollen esimerkiksi kieltoimuotoisissa lauseissa objekti on partitiivissa (ks. esimerkki (12 a)). Kieltoimuodossa totaaliobjekti ei toimisi: *Et syönyt *puuron*. Lisäksi partitiiviobjektia tavataan muunlaisissakin tulkinnaltaan kieltoimuotoisissa lauseissa (ks. esimerkki (12 b)). Kun lause on aspektiltaan rajaamaton, on objekti partitiivissa (ks. esimerkki (12 c)). Lisäksi objektin ollessa kvantitatiivisesti

epämääräinen, se on partitiivissa (ks. esimerkki (12 d)). Muissa tapauksissa objekti on jossain muussa sijassa (ks. esimerkki (13)). Tunnetta tai ajattelemista ilmaisevien verbien objekti on yleensä partitiivissa (ks. esimerkki (14)). (VISK 2008 § 925, 930.)

- (12) a. *Et syönyt **puuroa***
- b. *Tapasitko **häntä**?*
- c. ***Taloamme** maalataan*
- d. *Huomasin esseessä **virheitä***
- (13) *Lumi peitti **maan***
- (14) *Hän rakastaa **minua***

Lisäksi partitiivia esiintyy subjektina olemassaoloa, olemaan tulemista, olemasta lakkaamista tai tuntuvaa olotilan muutosta ilmaisevissa lauseissa (ks. esimerkki (15)). Tällöin kyse on e-subjektista eli eksistentiaalilauseen subjektista (VISK 2008 § 893). E-subjekti on partitiivissa silloin, kun sen tarkoite on jaollinen, ja samoin kieltolauseessa (VISK 2008 § 910). Tästä käytän tutkielmassani ilmausta partitiivisubjekti. Partitiivi toimii myös adposition täydennyksenä, kuten esimerkissä (16) (VISK 2008 § 687). Lisäksi partitiivi toimii lukusanan täydennyksenä. Tarkalleen ottaen partitiivi täydentää edussanaa, joka on yksikön nominatiivissa oleva numeraali (ks. esimerkki (17) (VISK 2008 § 789).

- (15) *Pihalla leikkii **lapsia***
- (16) *Hän seisoi keskellä **pihaa***
- (17) *Lammessa ui **viisi sorsaa***

Pro gradu -tutkielmassani keskityn tutkimaan (vokaalivartaloistuneita) partitiiveja viidessä eri kontekstissa: finiittisen lauseen objektina (ks. esimerkki (18)), infiniittisen lausekkeen objektina (ks. esimerkki (19)), adposition täydennyksenä (ks. esimerkki (20)), lukusanan täydennyksenä (ks. esimerkki (21)) sekä partitiivisubjektina (ks. esimerkki (22)).

- (18) *Annoin ovimiehelle **tippiä***
- (19) *Tiedän [sinun kiusaavan **häntä**]*
- (20) *Siellä se kököttää [**keskellä pihaa**]*
- (21) *Mietin usein [kolmea kaverusta] kouluajoiltani*
- (22) ***Vettä** tulee joka puolelta*

Kuten esimerkissä (18), partitiivimuotoinen *tippiä* toimii finiittisen lauseen objektina. Finiittinen verbi on sellainen, joka taipuu persoonamuodoissa (VISK 2008 § 107). Infiniittinen verbi ei puolestaan taivu persoonamuodoissa, ja infiniittiset verbit jakautuvatkin partitiippeihin ja infinitiiveihin. Partisiippeja ovat VA-, NUT- ja TU-partisiipit ja infinitiivejä puolestaan A-, MA- ja E-infinitiivit. (VISK 2008 § 490.) Esimerkissä (19) partitiivi *häntä* toimii VA-partisiipin (*kiusaavan*) objektina.

Adpositio puolestaan on yhteinen sanaluokkanimitys prepositiolle ja postpositiolle. Ne ilmaisevat olion tai asian suhdetta toiseen olioon tai asiaan. (VISK 2008 § 687.) Näin ollen esimerkissä (20) on prepositio *keskellä pihaa*. Partitiivisubjekti esiintyy eksistentiaalilauseissa. Eksistentiaalilauseiden keskeisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi *olla*-verbi, verbin kongruoimattomuus, paikanilmaus teemapaikassa, jaollinen subjekti partitiivissa, partitiivi kieltolauseessa ja se, että subjektiä ei ole aiemmin mainittu. (VISK 2008 § 893.)

3. METODI JA AINEISTO

Tässä luvussa käsittelen tutkimusmetodiani sekä käyn läpi aineistonkeruuprosessia. Luvussa 3.1. tarkastelen kyselytutkimusta yleensäkin aineistonkeruun menetelmänä ja luvussa 3.2. puolestaan käyn läpi, miten olen oman kyselylomakkeen luonut ja millaiselta informanttijoukolta aineistoni olen kerännyt.

3.1. Kyselytutkimus aineistonkeruun menetelmänä

Ihmisen ajatuksia ja käsityksiä ei voi mitata samalla tavalla kuin vaikka painoa tai nopeutta. Kyselytutkimus auttaa kuitenkin hahmottamaan näitä mittaamattomia tekijöitä. Näin ollen kyselylomaketutkimuksella kerätään tietoa vaikkapa ihmisten kielitajusta tai kielikäsitteistä, ja varsinaisena mittarina toimii vastausten määrä ja laatu. Useimmiten tämä mittari pitää rakentaa uudelleen uutta informanttijoukkoa varten, vaikka joskus voidaan käyttää pohjana vanhojakin kyselylomakkeita. Kyselylomaketutkimuksessa kiinnostuksenkohteena eivät siis ole yksittäisten ihmisten vastaukset, vaan kaikkien vastausten perusteella tehtävät tiivistykset tutkittavasta aiheesta. (Vanhatalo ja Vehkalahti 2020: 242.) Vaikka kyselytutkimuksessa kysymykset esitetään sanallisesti, tulokset esitetään silti määrällisesti ja numeerisesti. Sanallisesti voidaan tietysti antaa lisätietoa, jonka ilmaiseminen numeerisesti olisi hankalaa (Vehkalahti 2014: 13).

Kyselytutkimuksella saadaan kerättyä aineistoa kokemuseräisestä ja empiirisestä tietämyksestä. Osallistujien tai vastaajien eli informanttien vastaukset yhdessä muodostavat havaintoaineiston. Kyselytutkimuksen laatiminen onkin hyvin tarkkaa puuhaa: vastaukset ovat aina sekä kyselyn laatijan että informantin tulkintoja kyselyn eri kohdista. Niinpä informantti ei esimerkiksi aina ymmärrä kyselylomakkeen tehtävää niin kuin laatija sen olisi tarkoittanut. Tällöin informantti käyttää omaa tulkintaansa, ja vastaa mahdollisuuksien mukaan. Kyselylomakkeessa ei ole oikeita tai väriä vastauksia, eikä informantin vastauksia arvioida minkään normien tai vastaajaryhmän suhteen, vaikkakin vastausten laatua voidaan verrata eri vastaajaryhmien välillä (kuten esimerkiksi Liukkosen 2018 kandidaatintutkielman vertailu aikuisten ja yläkouluikäisten informanttien vastausten välillä). (Kalaja, Alanen & Dufva 2011: 146–149.)

Yksi kyselylomakemenetelmän haasteista on se, että kyselyn tulisi olla juuri sopivan mittainen. Vallin (2007) mukaan informantin motivaatiotaso muuttuu kyselyn edetessä. Tämän vuoksi kysely tulisi luoda niin, että alussa eli ensimmäisessä vaiheessa on niin sanottuja lämmittelykysymyksiä (esimerkiksi ikä ja sukupuoli). Tässä vaiheessa informantin motiivitaso kasvaa, ennen kuin hän pääsee varsinaisesti käsiksi itse aiheeseen. (Valli 2007: 103–105.)

Toisessa vaiheessa, eli varsinaisen tutkimusaiheeseen liittyvän kyselyn alkaessa informantin motiivitaso pysyy suhteellisen tasaisena. Kyselylomakkeen loppua kohden eli kolmannessa vaiheessa informantin motiivitaso laskee. Tässä vaiheessa kyselylomakkeessa tulisi olla hiukan helpotettuja kysymyksiä. Helpotetut kysymykset lopussa takaavat mahdollisesti sen, että informantti jaksaa keskittyä ja vastata kyselyn loppuun saakka, ja näin ollen tutkimuksen luotettavuus ei kärsi. (Valli 2007: 103–105.)

Kyselylomakkeet pitävät sisällään usein sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Suljetuissa kysymyksissä vastaajalle annetaan joukko erinäisiä vastausvaihtoehtoja, joista hän valitsee mieleisensä. Avoimissa kysymyksissä vastaaja puolestaan vastaa sanallisesti. Käytti sitten kumpaa kysymysmuotoa tahansa, on kyselytutkimus ohjeistettava erittäin huolellisesti. (Kalaja ym. 2011: 149–152.)

3.2. Oman aineistoni keruu

Tutkin morfologista muutosta kyselylomakemenetelmin. Olen siis valinnut tutkittaviksi viisi vokaalivartaloista partitiivimuotoa, joita ovat **mieheä*, **lapsea*, **lumea*, **vuorea* ja **lohea* ja viisi kontekstia, joita ovat finiittisen lauseen objekti, infiniittisen lausekkeen objekti, adposition täydennys, lukusanan täydennys ja partitiivisubjekti. Olen luonut kyselylomakkeen Webropol-ohjelmalla.

Kyselylomake (ks. liite) piti sisällään yhteensä 10 tehtävää. Jokaisessa tehtävässä oli viisi virkettä. Jokaisessa virkkeessä esiintyi yksi tutkimistani vokaalivartalomuodoista. Jokainen virke esiintyi jossain tutkimassani kontekstissa, mutta kuitenkin niin, että jokaisessa tehtävässä informantti pääsi arvioimaan viittä eri vokaalivartalomuotoa ja viittä eri kontekstia. Jokainen tutkittava vokaalivartalomuoto esiintyi jokaisessa

tutkittavassa kontekstissa kaksi kertaa, ja sen vuoksi tehtäviä oli 10 (5 x 2). Vokaalivartalomuodot ja kontekstit olivat sekoiteltuna eri järjestyksiin jokaisessa tehtävässä. Tarkoituksena oli se, ettei informantti huomaa sitä, että nyt on kyse vaikkapa selkeästi lukusanan täydennyksestä.

Informantin tehtävänä oli jakaa pisteet 1–5 jokaiselle tehtävän viidelle virkkeelle niin, että kaikkein luontevimman oloinen virke sai täydet pisteet eli 5 pistettä. Kaikkein epäluontevimmalle virkkeelle hänen tuli antaa vain 1 piste. Sen jälkeen hänen täytyi pisteyttää vielä loput jäljelle jääneet virkkeet niin, että toiseksi luontevin sai 4 pistettä, seuraavaksi luontevin 3 pistettä ja toiseksi epäluontevimman oloinen virke sai 2 pistettä. Numeroin tehtävät ensimmäisestä kymmenenteen, ja jokaisen pisteytettävän virkkeen aakkostin järjestykseen a)–e). Käytän pro gradu -tutkielmassani esimerkiksi viittausta *tehtävä 1b), 4e)* ja niin edelleen.

Jokaisen pisteytystehtävän jälkeen samalla sivulla oli vielä tekstikenttä, jonka täyttäminen ei ollut pakollista (ks. liite). Tähän kenttään informantilla on ollut mahdollisuus jättää avoimia kommentteja tai perusteluita vastaukseensa. Koska en kysynyt tekstikentässä mitään spesifiä, on informanttien kirjoittamat kommentit hyvin hajanaisia. Osa kommentoi tehtävien laatua, osa kauhisteli vokaalivartalomuotoja ja osa mainitsi vastanneensa edelliseen tehtävään. En ota kommenttiosion vastauksia huomioon tutkielmassani, sillä kommenttiosion olemassaolo oli vain ikään kuin mukava lisä muuten niin kaavamaisesti etenevään kyselylomakkeeseen.

Kyselylomakettani täytettäessä ei ollut paluumahdollisuutta, joten vastauksia informantti ei päässyt enää muuttamaan edettyään seuraavaan tehtävään. Näin ollen ei ollut myöskään kovin suurta vaaraa siitä, että aiemmat vastaukset olisivat voineet vaikuttaa seuraaviin vaikkapa vertailumahdollisuuden myötä. Pyrin pitämään kyselylomakkeeni mahdollisimman ytimekkäänä, jotta informanttien kiinnostus riittäisi tehtävien loppuunsaattamiseksi. Tämän vuoksi ainoastaan pisteytystehtävät olivat pakollisia ja jokaisen tehtävän jälkeen oli erillinen ja vapaaehtoinen tila kommenteille ja perusteluille. En kerännyt informanteiltani henkilökohtaisia tietoja muuten, mutta pyysin heitä ilmoittamaan heidän ikänsä sekä sukupuolen (nainen, mies, muu). Nämä tiedot halusin pyytää siksi, että näin, millainen hajonta informanttijoukossani on.

Teetin kyselylomakkeen informanteilleni Facebookin ryhmässä Yhdyssana on yhdyssana. Kyseisessä ryhmässä käydään keskustelua suomen kielestä ja kysellään esimerkiksi neuvoa oikeinkirjoitukseen sekä nostetaan esille arkielämässä esiin tulevia kielivirheitä vaikkapa mainoksissa. Ryhmään pääsevät liittymään kaikki kielestä kiinnostuneet, eikä kielitieteellistä koulutusta vaadita. Valitsin ryhmän siksi, että jokainen ryhmään liittynyt on tarpeeksi innostunut kielestämme vastatakseni kyselylomakkeeseeni.

Annoin kyselylomakkeeni linkin olla avoinna noin seitsemän tunnin ajan. Sain yhteensä 622 loppuun saatettua vastausta. Kyselylomakkeessani ei ollut vaihtoehtoa jättää vastausta kesken ja palata myöhemmin jatkamaan. Näin ollen varmistin sen, että Webropol-järjestelmän luokittelemat 622 vastausta ovat alusta loppuun tehtyjä, jotta keskeneräisiä vastauksia ei tarvitse lainkaan huomioida, koska niitä ei ole. Vastaajista suurin osa (89 %) on naisia, miehiä vain 10 % ja sukupuolensa muuksi luokitelleita ainoastaan 1 %. Nuorin informantti on 16-vuotias ja vanhin on 76-vuotias, joten otantaa on hyvin monipuolisesti ikäryhmien perusteella. Suurimmaksi osaksi vastauksia tuli kuitenkin 20–50-vuotiailta informanteilta. Vaikka kyselylomakkeen alussa kysyin näitä kahta taustatietoa eli ikää ja sukupuolta, en huomioi niitä tutkimuksessani. Tarkoituksena oli vain selvittää, millainen informanttijoukkoni on. (Ks. liite.)

4. ANALYYSI

4.1. Yleistä analyysistä

Tämän luvun alaluvuissa käsittelen tutkimiani muotoja yksitellen. Tutkittavat muodot ovat **mieheä*, **lapsea*, **lumea*, **lohea* ja **vuorea*. Selvitän, millaisissa konteksteissa nämä innovatiiviset vokaalivartalomuodot ovat suosituimpia eli missä kontekstissa ollessaan muoto vaikuttaa informanteistani luontevimmalta. Tutkittavat kontekstit ovat seuraavat:

- 1) finiittisen lauseen objekti (*Kannat jatkuvasti *lumea sisälle, kun möyrit kinoksissa ulkona!*)
- 2) infiniittisen lausekkeen objekti (*Ei sinun ole pakko etsiä *mieheä itsellesi koko ajan.*)
- 3) adposition täydennys (*Siellä me sitten patikoimme hitaasti ja vaivalloisesti kohti *vuorea*)
- 4) lukusanan täydennys (*Sain ongittua kaksi *lohea siitä poloisesta joesta*)
- 5) partitiivisubjekti (*Sinä yönä oli satanut metreittäin *lumea*).

Kontekstit on tarkoituksella sekoitettu kyselylomakkeeseen niin, että joka tehtävästä löytyy jokaista kontekstia eri lekseemien edustamana. Kyselylomakkeen virkkeet on myös suunniteltu siten, että informantti vastaisi niihin täysin spontaanisti. Tämän vuoksi rakenteet ja sanavalinnat saattavat vaikuttaa puhekielisiltä tai normitetusta suomen kielestä poikkeavilta, eivätkä virkkeet välttämättä noudata täydellistä yleiskieltä. (Ks. liite).

Alaluvuissa 4.1.1.–4.1.5. käsittelen vuorollaan jokaisen tutkittavan lekseemin (**mieheä*, **lapsea*, **lumea*, **lohea*, **vuorea*) erikseen. Käyn läpi jokaisessa luvussa sen, mitkä virkkeet ovat saaneet pisteitä eniten ja mitkä vähiten. Tarkastelen sitä, mitkä kontekstit ovat olleet informanttien mukaan luontevimpia kyseisen lekseemin kohdalla ja mitkä epäluontevimpia.

Havainnollistan käsiteltäviä tuloksia kolmella eri graafisella esityksellä. Ensimmäisenä jokaisen alaluvun alkupuolella on taulukko, johon olen listannut kaikki virkkeet, joissa

käsiteltävä lekseemi esiintyy. Lisäksi taulukosta löytyy sarake, johon olen merkinnyt jokaisen tutkittavan lekseemin tehtävän kyseisessä virkkeessä. Viimeisestä sarakkeesta löytyy kokonaispistemäärä jokaiselle virkkeelle. Toinen graafinen esitys on pylväsdiagrammi, josta näkyy, miten pisteytys on virkkeissä jakautunut. Kolmas graafinen esitys on piirakkamalli, jossa näkyy prosentuaalinen osuus jokaisen tutkittavan kontekstin luontevuudelle. Avaan graafisia esityksiä hiukan tarkemmin luvussa 4.1.1. **mieheä.*

4.1.1. **mieheä*

Tarkastelen tässä luvussa sitä, miten luonnollisena informanttini ovat pitäneet **mieheä*-muotoa yleensäkin ja miten kyseisen muodon sisällään pitävät virkkeet on pisteytetty. Kyselylomakkeessa on siis joka tehtävässä viisi erilaista virkettä, joissa jokaisessa esiintyy yksi tutkittavista lekseemeistäni vokaalivartaloisessa partitiivimuodossa. (Ks. liite.) Informantin tehtävänä on ollut pisteyttää kyselylomakkeen virkkeet pistein 1–5. Seuraavaksi esittelen jokaisen **mieheä*-muodon sisältävän virkkeen. Merkitsen virkkeitä niiden tehtävän numero- ja kirjainkoodeilla (esimerkiksi virke *Miksi aina *mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista?* on 1a)). Numero 1 merkitsee kyselylomakkeen tehtävää, jossa virke esiintyy, ja a) merkitsee kohtaa, monentenako virke esiintyy tehtävässä 1. Koodin kirjainosa luonnollisesti määräytyy aakkosjärjestyksestä, ja tällöin vaikkapa koodi 6d) tarkoittaa, että kyse on kyselylomakkeen 6. tehtävän 4. kohdasta. Koodimerkinnot ovat seuraavat (ks. liite):

8c) *Olisi ihanaa painautua *mieheä vasten.*

7c) *Sairaan koiran myyminen olisi ollut väärin sitä ostavaa *mieheä kohtaan.*

10b) *Ei sinun ole pakko etsiä *mieheä itsellesi koko ajan.*

1a) *Miksi aina *mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista?*

2a) *Olen yrittänyt etsiä *mieheä, joka täydentäisi minua*

9b) *Ilta-Sanomissa oli haastateltu kutsunnoissa syrjittyä *mieheä.*

6d) *Näin kaupungilla kaksi lahjakkaasti laulavaa *mieheä.*

5d) *Neljä *mieheä ryöstivät pankin pukeutuneina pelleasuihin.*

4e) *Paikallisen pubin pikadeitti-iltaan ei tullut yhtään *mieheä.*

3e) *Onko yleisössä ketään *mieheä?*

Alla on taulukko 1, joka sisältää jokaisen **mieheä*-muodon sisältävän kyselylomakkeessa esiintyvän virkkeen. Taulukosta näkee siis jokaisen virkkeen yhteispistemäärän sekä sen, missä tehtävässä vokaalivartaloinen partitiivi on lauseessa. Olen taulukoinut **mieheä*-muodon sisältävät virkkeet niiden pisteytyksen mukaan. Taulukossa 1 on siis ylimmäisellä rivillä informanttien kaikkein luontevimmaksi pisteyttämä konteksti, seuraavaksi ylimmällä toiseksi luontevin, ja alimmalla rivillä kaikkein epäluontevin. Kolmannen sarakkeen pistemäärä tarkoittaa virkkeen kaikkia yhteenlaskettuja pisteitä, joita se on informanteilta saanut. Esimerkiksi virke **8c)** on saanut 84 informantilta yhden pisteen, 113 informantilta kaksi pistettä, 188 informantilta kolme pistettä, 168 informantilta neljä pistettä ja 69 informantilta viisi pistettä. Tällöin yhteispistemäärä on

laskettavissa lausekkeella $1 \cdot 84 + 2 \cdot 113 + 3 \cdot 188 + 4 \cdot 168 + 5 \cdot 69 = 1\,891$. Tarkemmin pistejakaumat ovat nähtävillä kuviosta 2, jota käsittelen myöhemmin.

TAULUKKO 1. **mieheä*-muodon sisältävien virkkeiden pisteytys.

virke	tehtävä lauseessa	pisteet yht.
8c) <i>Olisi ihanaa painautua *mieheä vasten.</i>	adposition täydennys	1 891
7c) <i>Sairaan koiran myyminen olisi ollut väärin sitä ostavaa *mieheä kohtaan.</i>	adposition täydennys	1 684
10b) <i>Ei sinun ole pakko etsiä *mieheä itsellesi koko ajan.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	1 618
1a) <i>Miksi aina *mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista?</i>	finiittisen lauseen objekti	1 364
2a) <i>Olen yrittänyt etsiä *mieheä, joka täydentäisi minua.</i>	finiittisen lauseen objekti	1 196
9b) <i>Ilta-Sanomissa oli haastateltu kutsunnoissa syrjittyä mieheä.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	1 167
6d) <i>Näin kaupungilla kaksi lahjakkaasti laulavaa *mieheä.</i>	lukusanan täydennys	1 129
5d) <i>Neljä *mieheä ryöstivät pankin pukeutuneina pelleasuihin.</i>	lukusanan täydennys	1 071
4e) <i>Paikallisen pubin pikadeitti-iltaan ei tullut yhtään *mieheä.</i>	partitiivisubjekti	899
3e) <i>Onko yleisössä ketään *mieheä?</i>	partitiivisubjekti	798

Kuten taulukosta 1 nähdään, **mieheä*-muoto on kyselylomaketutkimuksen mukaan luontevin adposition täydennyksenä virkkeessä 8c) *Olisi ihanaa painautua [*mieheä vasten]*. Yhteensä tämä virke on saanut 1 891 pistettä. Tämä pistemäärä on 14,8 % koko **mieheä*-muodon saamasta pistemäärästä, sillä kokonaispistemäärä **mieheä*-muodolle on 12 817 pistettä. Pistejako koko kyselylomakkeessa menee kuitenkin niin, että 622 informantista ainoastaan 69 antoi tälle virkkeelle täydet 5 pistettä. Se on 11,1 % koko vastaajamäärästä. 4 pistettä sille antoi 168 informanttia eli 27,0 % kaikista vastaajista. 3

pistettä virkkeelle antoi 188 informanttia eli 30,2 % kaikista informanteista. 2 pistettä sille antoi 113 informanttia eli 18,2 % kaikista informanteista. 1 pisteen sille antoi 84 informanttia eli 13,5 % kaikista. (Ks. kuvio 1.) Keskiarvo virkkeen **8c)** pisteille on 3,0.

Myös toiseksi luontevin **mieheä*-muodon sisältävän virkkeen konteksti on adposition täydennys. Virke **7c)** *Sairaan koiran myyminen olisi ollut väärin sitä ostavaa *mieheä kohtaan* on saanut 1 684 pistettä kaikista **mieheä*-muodon saamista pisteistä. Tämä on 13,1 % kokonaispistemäärästä. Vaikka virke **7c)** on informanttien vastausten mukaan toiseksi luontevin **mieheä*-muodon sisältävä virke, sille on kuitenkin annettu enemmän täysiä pisteitä, kuin virkkeelle **8c)**. Yhteensä 78 informanttia merkitsi virkkeen **7c)** viidellä pisteellä kaikkein luontevimmaksi. Tämä on 12,5 % kaikista 622 vastaajasta. Ainoastaan yhden pisteen virkkeelle antoi yhteensä 146 informanttia eli 23,5 % kaikista vastaajista. Virkkeen **7c)** pisteiden keskiarvo on 2,7.

Taulukosta 1 on nähtävissä, että kolmanneksi luontevimman virkkeen **mieheä*-muoto edustuu infiniittisen lausekkeen objektina. Neljänneksi ja viidenneksi luontevimmissa se on sen sijaan finiittisen lauseen objektina. Kuudenneksi luontevimmassa virkkeessä **mieheä* on jälleen infiniittisessä rakenteessa. Tämä vaihtelu kertonee siitä, että virkkeet **10b)**, **1a)**, **2a)** ja **9b)** ovat luoneet neutraaleja assosiaatioita, sillä ne ovat kaikki sijoittuneet luontevuusskaalassa noin puoliväliin.

Infiniittisen lausekkeen objektia **mieheä*-muoto edustaa virkkeissä **9b)** *Ilta-Sanomissa oli haastateltu kutsunnoissa syrjittyä *mieheä* ja **10b)** *Ei sinun ole pakko etsiä *mieheä itsellesi koko ajan*. Virkkeessä **9b)** **mieheä* toimii siis TU-partisiipin täydennyksenä ja virkkeessä **10b)** puolestaan A-infinitiivin täydennyksenä. Virke **10b)** on saanut yhteensä 1 618 pistettä kaikista **mieheä*-muodon saamista pisteistä. Tämä tarkoittaa 12,6:a % kokonaispistemäärästä. Virke **9b)** sen sijaan on saanut jo huomattavasti vähemmän pisteitä, vain 1 167 eli 9,1 % kokonaispistemäärästä. Tämä virke on saanut täydet viisi pistettä ainoastaan 12 informantilta. Tämä tarkoittaa, että vain 1,9 % informanteista oli sitä mieltä, että virke **9b)** on tehtävän luontevin. Keskiarvo **9b)**-virkkeen saamille pisteille onkin vain 1,9. Virke **10b)** on ollut puolestaan 93 informantin mukaan kaikkein luontevin, ja näin ollen saanut täydet viisi pistettä 15 % informanteista tehtävässä. Tämän virkkeen pisteiden keskiarvo on 2,6. (Ks. taulukko 1.)

Finiittisen verbin objektia kyselylomakkeessa edustivat virkkeet **1a)** *Miksi aina *mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista?* sekä **2a)** *Olen yrittänyt etsiä *mieheä, joka täydentäisi minua.* Virke **1a)** on saanut 1 364 pistettä kaikista 12 817 *mieheä-muodon saamista pisteistä. Tämä tarkoittaa 10,6:a % kokonaispistemäärästä. Täydet viisi pistettä se sai 24 informantilta eli 3,9 % kaikista 622 vastaajasta. Vain yhden pisteen se sai 235 informantilta eli 37,8:lta % vastaajista. Virkkeen pisteiden keskiarvo on 2,2. Virke **2a)** sen sijaan sai 1 196 pistettä kaikista *mieheä-muodon saamista pisteistä. Tämä tarkoittaa 9,3:a % kokonaispistemäärästä. Kaikkein luontevimmaksi viidellä pisteellä virkkeen merkitsi 16 informanttia eli 2,6 % kaikista vastaajista. Yhden pisteen se sai sen sijaan 293 informantilta eli 47,1:a % vastaajista oli sitä mieltä, että kyseinen virke oli tehtävän epäluontevin (ks. liite). **2a)**-virkkeen pisteiden keskiarvo on 1,9.

Kaikkein epäluontevimmaksi virkkeeksi pisteiden keskiarvon perusteella tuli **3e)** *Onko yleisössä ketään *mieheä?* Tässä tapauksessa *mieheä toimii partitiivisubjektina. **3e)** sai yhteensä 798 pistettä kaikista *mieheä-muodon saamista 12 817 pisteestä. Tämä on 6,2 % kokonaispistemäärästä. Se on saanut täydet viisi pistettä ainoastaan 10 informantilta kaikista 622:sta. Tämä tarkoittaa, että vain 1,6 % kaikista vastaajista on ajatellut virkkeen luontevimmaksi tässä tehtävässä.

Sen sijaan yhden pisteen virke **3e)** on saanut jopa 514 informantilta eli 82,6:lta % kaikista vastaajista. On kuitenkin huomioitava, että myös virke **4e)** *Paikallisen pubin pikadeitt-iltaan ei tullut yhtään *mieheä* sai vain 10 informantilta täydet viisi pistettä. Tämä on siis saman verran, kuin virke **3e)** on saanut täysiä pisteitä. **4e)**-virkkeen kokonaispistemäärä (899) on kuitenkin suurempi, kuin virkkeen **3e)**. Tämä tarkoittaa sitä, että virke **4e)** on saanut 7,0 % kaikista *mieheä-muodon saamista pisteistä. Ero virkkeen **3e)** luontevuuteen tai epäluontevuuteen ei kuitenkaan ole suuri. (Ks. taulukko 1.) Toiseksi epäluontevimmaksi pisteytetyissä virkkeissä **6d)** *Näin kaupungilla kaksi lahjakkaasti laulavaa *mieheä* (yht. 1 129 pistettä) ja **5d)** *Neljä *mieheä ryöstivät pankin pukeutuneina pelleasuihin* (yht. 1 071 pistettä) *mieheä-muoto toimii lukusanan täydennyksenä.

Havainnollistan pisteytyseroja myös palkkidiagrammilla. Käytän myös tässä graafisessa esityksessä koodimerkintöjä. Tämä kuvio esittää palkeittain jokaisen virkkeen saamat pisteet (1–5). Palkkidiagrammin värikoodit löytyvät alimman palkin alapuolelta.

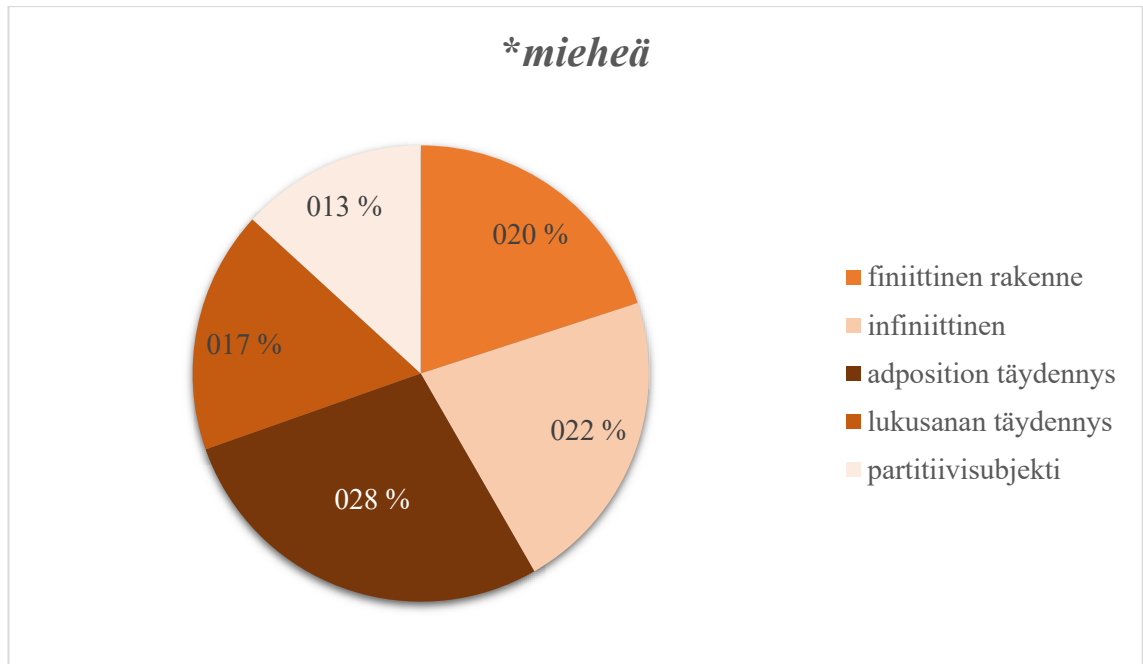
Jokainen piste (1–5) on siis merkitty omalla värillä. Graafinen esitys on esitetty käänteisessä luontevuusjärjestyksessä siten, että ylimpänä on vähiten pisteitä saanut virke ja alimpana eniten pisteitä saanut virke. Grafiikan alaosassa oleva prosenttiskaala (0–100 %) tarkoittaa informanttien määrää prosentteina. Näin ollen jokainen palkki ylittää 100 %:iin, sillä jokaisen virkkeen on pisteyttäneet kaikki informanttini (622 kpl). (Ks. kuvio 1.)

Kuvio 1. **mieheä*-muodon pistejakaumat.

Kuten kuviosta 1 on nähtävissä, kaikkein luontevimman virkkeen **8c)** *Olisi ihanaa painautua *mieheä vasten* pistejakauma on hyvin tasainen: se on saanut kaikkia pisteitä (1–5) lähestulkoon yhtä paljon. Samoin virkkeissä **5d)** *Neljä *mieheä ryöstivät pankin pukeutuneina pelleasuihin*, **6d)** *Näin kaupungilla kaksi lahjakkaasti laulavaa *mieheä* ja **9b)** *Ilta-Sanomissa oli haastateltu kutsunnoissa syrjittyä *mieheä* pistejakauma on tasainen. (Ks. kuvio 1.)

Selkeimmät erot pistejakaumissa on nähtävillä erityisesti virkkeessä **3e)** *Onko yleisössä ketään *mieheä?*, jonka informantit ovatkin pisteyttäneet kaikkein epäluontevimmaksi virkkeeksi kolmannessa tehtävässä. Reilusti eniten se on saanut vain yhtä pistettä, ja täyden viiden pisteen skaala on minimaalinen. Myös virkkeessä **4e)** *Paikallisen pubin pikadeitti-iltaan ei tullut yhtään *mieheä* on nähtävillä sama ilmiö. Mikään virke ei ole saanut huomattavan suurta määrää täysiä pisteitä, mutta eniten niitä on annettu virkkeelle **6d)**. Mielenkiintoista on se, että virke **9b)** on saanut informanteilta keskivertomäärän pisteitä kyselylomaketutkimuksessa ja sijoittuu näin ollen keskivaiheille myös kuviossa 1, ja siitä huolimatta se on saanut huomattavasti vähemmän yhtä ja kahta pistettä, kuin luontevammaksi pisteytetyt virkkeet **7c)**, **10b)**, **1a)** ja **2a)**. (Ks. kuvio 1.)

Esitän kontekstien luontevuuden prosentuaaliset osuudet piirakkamallilla (ks. kuvio 2), jonka sektoreina ovat tutkittavat viisi kontekstia (finiittisen lauseen objekti, infiniittisen lausekkeen objekti, adposition täydennys, lukusanan täydennys sekä partitiivisubjekti). Tässä graafisessa esityksessä on nähtävillä jokaisen kontekstin luontevuus esitettynä prosentuaalisesti. Esimerkiksi kaksi virkettä, joissa **mieheä* toimii finiiittisen rakenteen objektina **1a)** ja **2a)** ovat saaneet yhteensä 2 560 pistettä. Olen jakanut tämän pistemäärän **mieheä*-muodon kokonaispistemäärällä, joka on 12 817 ja tämän jälkeen kertonut sadalla. Näin ollen selvitän, mikä konteksteista on ollut informanttien mukaan luontevin ja mikä epäluontevin: mitä suurempi luku on, sitä luontevampi myös konteksti on. Ks. kuvio 2.)

Kuvio 2. Kontekstit: **mieheä*.

Kuviosta 2 on havaittavissa, että adposition täydennys on **mieheä*-muodon luontevin konteksti. Tämä siis tarkoittaa, että ne virkkeet, joissa **mieheä* toimii adposition täydennyksenä lausekkeessa, ovat saaneet eniten pisteitä informanteilta, ja se tekee 27,9 % kaikista konteksteista. Sen sijaan **mieheä*-muodon epäluontevin konteksti on informanttien mukaan partitiivisubjekti. Virkkeet, jotka sisältävät **mieheä*-muodon partitiivisubjektin kontekstissa ovat saaneet yhteensä vain 13,2 % kaikista **mieheä*-muodon saamista pisteistä. Niin sanotusti neutraaleimmat reaktiot tuottivat konteksteina infiniittisen lausekkeen objekti 21,7:llä %, finiittisen lauseen objekti 20,0:lla % kaikkien kontekstien yhteisestä pistesaldosta sekä lukusanan täydennys 17,2:lla % (ks. kuvio 2).

Tarkasteltaessa epäluontevinta **mieheä*-muodon kontekstia, voidaan kuviosta 2 havaita, että vaikka partitiivisubjekti on epäluontevin, ei sen ero infiniittisen lausekkeen täydennyskontekstiin ole suuri, ainoastaan 0,7 prosenttiyksikköä. Virkkeen **3e)** pisteiden keskiarvo on 1,3 ja virkkeen **4e)** puolestaan 1,4. Näiden kummankin partitiivisubjektin keskiarvolliset pisteet ovat siis yli yhden pisteen matalammat kuin kaikkein luontevimmalla kontekstilla, adposition täydennyksellä. Webropol-järjestelmä on laskenut jokaisen virkkeen keskiarvon automaattisesti informanttien antamista pisteistä.

4.1.2. **lapsea*

Tarkastelen tässä luvussa sitä, miten luonnollisena informanttini ovat pitäneet **lapsea*-muotoa kyselylomaketutkimuksessani ja miten kyseisen muodon sisällään pitävät virkkeet on pisteytetty. Myös tässä luvussa käytän koodimerkintöjä helpottaakseni käsittelyä. Koodimerkinnät ovat seuraavat (ks. liite):

- 1b) *Haluatko puhua tästä ***lapsea** koskevasta kiusaamisasiasta?*
- 3a) *Kaipaani hirmuisesti ***lapsea** arkeeni.*
- 9c) *Haluan elää railakkaasti ennen ***lapsea** ja raskautta.*
- 2b) *Tuntuu, että joidenkin tehtävä on vain hoitaa ***lapsea** ja selvittää arjesta.*
- 10c) *Ihanaa viettää koko viikonloppu ilman ***lapsea**.*
- 4a) *Toivoin niin kovasti ***lapsea**, mutta päädyin lopulta ostamaan kissan.*
- 7d) *Neljäkymmentä ***lapsea** yhdessä päiväkotiryhmässä on jo liikaa.*
- 8d) *Kaksi ***lapsea** on tarpeeksi minulle – ainakin toistaiseksi.*
- 6e) *Montako ***lapsea** sinulla on nykyään?*
- 5e) *Tarhan pihalla ei näkynyt yhtään ***lapsea**.*

Seuraavaksi esittelen taulukon 2, joka sisältää jokaisen **lapsea*-muodon sisältävän kyselylomakkeessa esiintyneen virkkeen. Taulukosta näkee jokaisen virkkeen yhteispistemäärän sekä sen, missä tehtävässä vokaalivartaloinen partitiivi on lauseessa. Olen taulukoinut **lapsea*-muodon sisältävät virkkeet niiden pisteytyksen mukaan. Näin ollen taulukossa 2 on siis ylimmäisellä rivillä informanttien kaikkein luontevimmaksi pisteyttämä konteksti. Käytän koodimerkintöjä myös käsitellessäni muotoa **lapsea*. (ks. taulukko 2.)

TAULUKKO 2. **lapsea*-muodon sisältävien virkkeiden pisteytys.

virke	tehtävä lausekkeessa	pisteet yht.
1b) <i>Haluatko puhua tästä *lapsea koskevasta kiusaamisasiasta?</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 372
3a) <i>Kaipaani hirmuisesti *lapsea arkeeni.</i>	finiittisen lauseen objekti	2 283
9c) <i>Haluan elää railakkaasti ennen *lapsea ja raskautta.</i>	adposition täydennys	1 895
2b) <i>Tuntuu, että joidenkin tehtävä on vain hoitaa *lapsea ja selvittää arjesta.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	1 713
10c) <i>Ihanaa viettää koko viikonloppu ilman *lapsea.</i>	adposition täydennys	1 646
4a) <i>Toivoin niin kovasti *lapsea, mutta päädyin lopulta ostamaan kissan.</i>	finiittisen lauseen objekti	1 614
7d) <i>Neljäkymmentä *lapsea yhdessä päiväkotiryhmässä on jo liikaa.</i>	lukusanan täydennys	1 490
8d) <i>Kaksi *lapsea on tarpeeksi minulle – ainakin toistaiseksi.</i>	lukusanan täydennys	1 428
6e) <i>Montako *lapsea sinulla on nykyään?</i>	partitiivisubjekti	1 196
5e) <i>Tarhan pihalla ei näkynyt yhtään *lapsea.</i>	partitiivisubjekti	1 179

Kuten taulukosta 2 on nähtävissä, virke **1b)** *Haluatko puhua tästä *lapsea koskevasta kiusaamisasiasta?* on saanut eniten pisteitä informanteilta: yhteensä 2 372 pistettä. Nämä pisteet ovat yhteensä 14,1 % **lapsea*-muodon kokonaispistemäärästä (16 186). Tälle virkkeelle täydet viisi pistettä on antanut 212 informanttia (34,1 %) kaikista vastaajista. Neljä pistettä se on saanut 208 informantilta eli 33,4 %:lta kaikista vastaajista. Sen sijaan kolme pistettä virke **1b)** on saanut 103 informantilta eli 16,6 %:lta vastaajista. Kaksi pistettä sille antoi vain 72 informanttia eli 11,4 % kaikista vastaajista. Yhden pisteen virke **1b)** sai ainoastaan 27 informantilta (4,3 %) kaikista vastaajista. Tässä virkkeessä **lapsea* toimii infiniittisen lausekkeen objektina. (Ks. taulukko 2.)

Toiseksi eniten pisteitä sai virke **3a)** *Kaipaan hirmuisesti *lapsea arkeeni*. Tämän virkkeen kokonaispistemäärä on 2 283 ja näin ollen vain alle sata pistettä pienempi kuin virkkeen **1b)**. Virkkeen **3a)** pisteet ovat yhteensä 13,6 % koko **lapsea*-muodon saamista pisteistä. Täydet viisi pistettä tämä virke on saanut 210 informantilta (33,8 %) kaikista 622 vastaajista. Tämä tarkoittaa, että vain kaksi informanttia vähemmän on merkannut virkkeen tehtävän luontevimmaksi, kuin virkkeen **1b)**. Vain yhden pisteen virke **3a)** on saanut 18 informantilta (2,9 %). Virkkeessä **3a)** **lapsea* toimii finiittisen lauseen objektina. Tarkasteltaessa kuviota 3 huomataan, että virke **1b)** on ollut informanttien mukaan kuitenkin huomattavasti luontevampi kuin virke **3a)** siksi, että virke **1b)** sai neljä pistettä 208 informantilta (33,4 %) kaikista 622 vastaajasta kun taas virke **3a)** sai neljä pistettä vain 152 informantilta (24,4 %). (Ks. taulukko 2.)

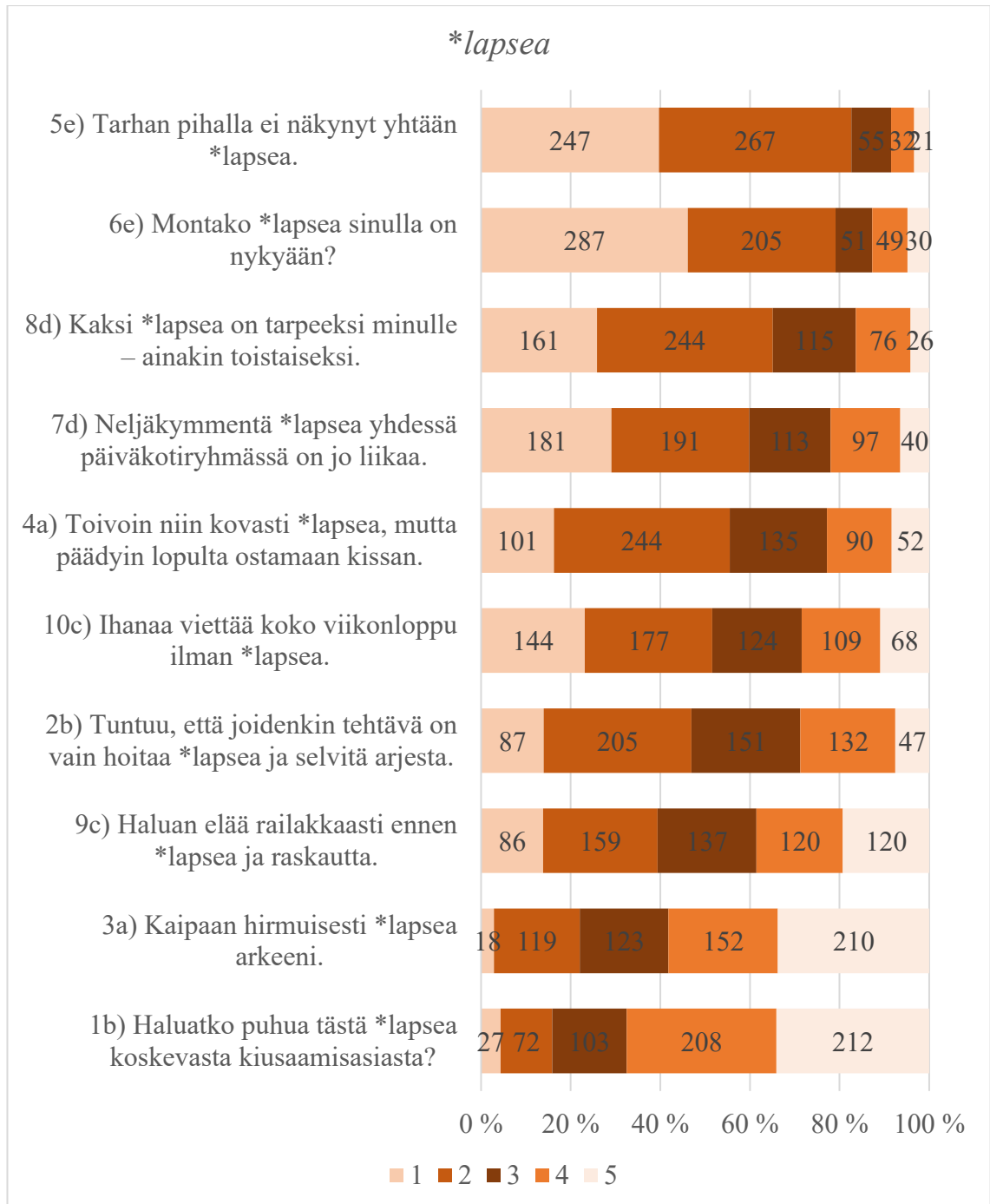
Taulukosta 2 nähdään, että vähiten pisteitä on saanut virke **5e)** *Tarhan pihalla ei näkynyt yhtään *lapsea*, jonka yhteispistemäärä on 1 179. Tämä on 7,0 % kaikista **lapsea*-muodon sisältävien virkkeiden saamista pisteistä. Täydet viisi pistettä se on saanut vain 21 informantilta kaikista 622 vastaajista eli 3,4:ltä % kaikista informanteista. Sen sijaan yhden pisteen se on saanut jopa 247 informantilta (39,7 %) ja kaksi pistettä 267 informantilta (42,9 %) kaikista 622 vastaajasta. Virkkeessä **5e)** **lapsea*-muoto toimii partitiivisubjektin kontekstissa.

Tarkasteltaessa taulukkoa 2 huomataan, että myös toiseksi vähiten pisteitä saanut virke **6e)** *Montako *lapsea sinulla on nykyään?* sisältää partitiivisubjektin **lapsea*. Se on saanut yhteensä 1 196 pistettä kaikista **lapsea*-muodon sisältävien virkkeiden kokonaispistemäärästä. Tämä tarkoittaa vain 7,1:tä % kokonaispistemäärästä. Yhteensä 30 informanttia (4,8 %) kaikista informanteista antoi tälle virkkeelle täydet viisi pistettä. Sen sijaan yhden pisteen se sai 287 informantilta kaikista 622 vastaajista eli 46,1:ltä % informanteista. (Ks. taulukko 2.) Näin ollen voidaan päätellä, että kaikkein epäluontevin **lapsea* on toimiessaan partitiivisubjektina.

Niin sanotusti neutraaleimmat reaktiot pisteytyksen perusteella ovat aiheuttaneet taulukon 2 keskivaiheille jääneet virkkeet **9c)** *Haluan elää railakkaasti ennen *lapsea ja raskautta*, **2b)** *Tuntuu, että joidenkin tehtävä on vain hoitaa *lapsea ja selvittää arjesta*, **10c)** *Ihanaa viettää koko viikonloppu ilman *lapsea*, **4a)** *Toivoin niin kovasti *lapsea, mutta päädyin lopulta ostamaan kissan*, **7d)** *Neljäkymmentä *lapsea yhdessä*

päiväkotiryhmässä on jo liikaa ja **8d)** *Kaksi *lapsea on tarpeeksi minulle – ainakin toistaiseksi*. Virke **9c)** on sijoittunut pisteinensä kolmanneksi luontevimmaksi virkkeeksi. **9c)**:ssä **lapsea* toimii adposition täydennyksenä. Pisteitä virke on saanut yhteensä 1 895 eli 11,7 % kaikista **lapsea*-muodon saamista 16 186 pisteestä. Sen sijaan neljänneksi luontevimmaksi sijoittunut virke **2b)** sisältää **lapsea*-muodon jälleen infiniittisen lausekkeen objekti -kontekstissa. Samassa kontekstissa **lapsea* toimii myös eniten pisteitä saaneessa virkkeessä **1b)**. Virke **2b)** on saanut yhteensä 1 713 pistettä eli 10,6 % kaikista kyseisen muodon sisältämien virkkeiden saamista pisteistä. (Ks. taulukko 2.)

Havainnollistan pisteytyseroja lisäksi palkkidiagrammilla. Käytän myös tässä graafisessa esityksessä koodimerkintöjä. Virkkeet esittelen myös kuviossa 3 käänteisessä luontevuusjärjestyksessä siten, että kaikkein eniten pisteitä saanut virke on alimpana. (Ks. kuvio 3.)

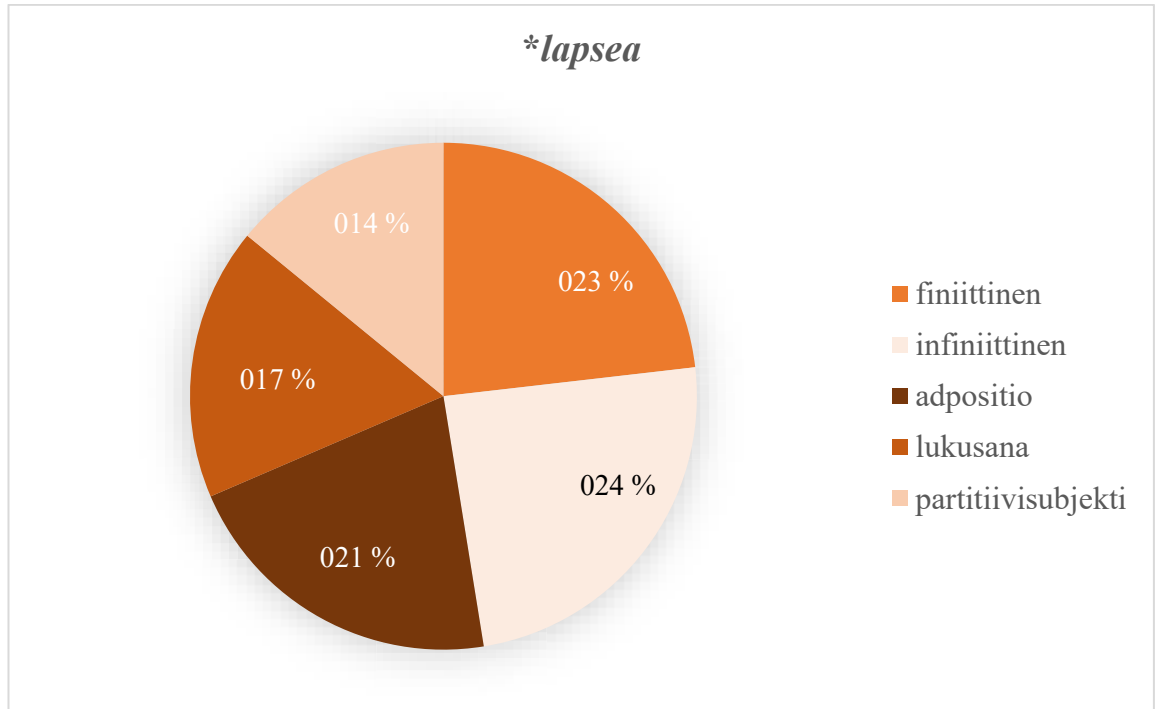

Kuvio 3. **lapsea*-muodon pistejakauma.

Kuten kuviosta 3 on nähtävissä, **lapsea*-muodon sisältävien virkkeiden pistejakaumat ovat melko tasaiset. Luontevimmaksi pisteytetyt virkkeet **1b)** ja **3a)** ovat saaneet eniten neljää ja viittä pistettä. Yhtä, kahta ja kolmea pistettä nämä virkkeet ovat saaneet huomattavasti vähemmän. Kuitenkin tarkasteltaessa kolmanneksi luontevimmaksi pisteytettyä virkettä **9c)** voidaan havaita, että pistejakauma tasoittuu hiukan: eniten se on saanut kahta pistettä, mutta lähestulkoon yhtä paljon se on saanut myös kolmea, neljää ja

viittä pistettä. Mentäessä taulukossa ylöspäin epäluontevammaksi pisteytettyjen virkkeiden suuntaan nähdään, että kaikki loput virkkeet (**2b**), **10c**), **4a**), **7d**), **8d**), **6e**) ja **5e**)) ovat saaneet eniten yhtä ja kahta pistettä. Pistejako kääntyy siis jokseenkin pääläelle verrattaessa informanttien luontevammaksi pisteyttämiin virkkeisiin. (Ks. kuvio 3.)

Seuraavaksi käsittelen **lapsea*-muodon luontevuutta eri konteksteissa ja havainnollistan virkkeiden saamia piste-eroja kontekstien muodossa. Käytän havainnollistamiseen piirakkamallia. **Lapsea*-muoto on esiintynyt kyselylomakkeessani jokaisessa viidessä kontekstissa kaksi kertaa eri virkkeissä. Konteksteja ovat finiittisen lauseen objekti, infiniittisen lausekkeen objekti, adposition täydennys, lukusanan täydennys sekä partitiivisubjekti. Näin ollen prosentuaalisen osuuden olen laskenut siten, että olen laskenut yhteen jokaisen virkkeen pistemäärän, jossa **lapsea* on esiintynyt samassa kontekstissa. Sitten olen jakanut summan **lapsea*-muodon kokonaispistemäärällä (16 816) ja kertonut sadalla. Piirakkadiagrammin oikealla puolella on merkittynä jokaisen kontekstin värikoodit. (Ks. kuvio 4.)

Kuvio 4. Kontekstit: **lapsea*.

Tarkasteltaessa kuviota 4 voidaan havaita, että se tukee sitä tulosta, että **lapsea* on informanttien mukaan kaikkein epäluontevimman oloinen, kun se toimii lauseessa partitiivisubjektina. 14,1 % virkkeiden yhteispistemäärästä on merkitty niille virkkeille, joissa **lapsea* toimii partitiivisubjektina. Toiseksi epäluontevimmaksi kontekstiksi osoittautuu lukusanan täydennys -konteksti, joka on saanut 17,4 % kaikkien viiden kontekstin yhteispistemäärästä.

Kuviosta 4 voidaan myös havaita, että kaikkein luontevimmaksi **lapsea*-muodon kontekstiksi informantit ovat merkanneet infiniittisen lausekkeen objektin 24,3:lla % kaikkien kontekstien yhteispistemäärästä. Siitä hiukan yli yhden prosenttiyksikön verran vähemmän (23,2 %) pisteitä on saanut finiittisen lauseen objekti -konteksti. Adposition täydennys kontekstina on **lapsea*-muodon tapauksessa osoittautunut neutraaleimmin pisteytetyksi. (Ks. kuvio 4.)

4.1.3. **vuorea*

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten luontevaksi informanttini ovat mieltäneet **vuorea*-muodon, ja missä konteksteissa se on saanut eniten pisteitä ja missä vähiten. Alla olevassa taulukossa on taulukoituna kyselylomakkeessa esiintyvät **vuorea*-muodon sisältävät virkkeet siinä järjestyksessä, että ensimmäisenä on virke, joka on saanut informanteilta eniten pisteitä ja alimpana se, joka on saanut vähiten. Taulukon oikeanpuolimmaisessa sarakkeessa on nähtävillä virkkeen yhteensä saamat pisteet ja keskimmaisessä sen tehtävä virkkeessä. Myös **vuorea*-muodon käsittelyssä käytän koodimerkintöjä, jotka ovat seuraavat:

- 6b) *Kosit minua tuijottaessamme *vuorea, jolle olimme juuri vaeltaneet.*
- 5b) *Ihastelin hänen valokuvaamaansa *vuorea, vaikka se olikin luonnossa komeampi.*
- 7a) *Oletko koskaan nähnyt oikeaa *vuorea?*
- 8a) *On hieno tunne, kun ihastelee jotakin *vuorea, ja lopulta saa vaelttaa sinne itse.*
- 4c) *Siellä me sitten patikoimme hitaasti ja vaivalloisesti kohti *vuorea.*
- 3c) *Vuokrattava maja sijaitsee lähellä *vuorea!*
- 2d) *En ole eläessäni nähnyt kolmea *vuorea samassa maisemassa.*
- 9e) *Onko Suomessa yhtään *vuorea?*
- 10e) *Kiinassa on monta hienoa ja korkeaa *vuorea.*
- 1d) *Kaksi *vuorea jakaa valtion kahteen osaan.*

TAULUKKO 3. *vuorea- muodon sisältävien virkkeiden pisteytys.

virke	tehtävä lausekkeessa	pisteet yht.
6b) <i>Kosit minua tuijottaessamme *vuorea, jolle olimme juuri vaeltaneet.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 195
5b) <i>Ihastelin hänen valokuvaamaansa *vuorea, vaikka se olikin luonnossa komeampi.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 045
7a) <i>Oletko koskaan nähnyt oikeaa *vuorea?</i>	finiittisen lauseen objekti	2 018
8a) <i>On hieno tunne, kun ihastelee jotakin *vuorea, ja lopulta saa vaelttaa sinne itse.</i>	finiittisen lauseen objekti	1 935
4c) <i>Siellä me sitten patikoimme hitaasti ja vaivalloisesti kohti *vuorea.</i>	adposition täydennys	1 869
3c) <i>Vuokrattava maja sijaitsee lähellä *vuorea!</i>	adposition täydennys	1 831
2d) <i>En ole eläessäni nähnyt kolmea *vuorea samassa maisemassa.</i>	lukusanan täydennys	1 771
9e) <i>Onko Suomessa yhtään *vuorea?</i>	partitiivisubjekti	1 605
10e) <i>Kiinassa on monta hienoa ja korkeaa *vuorea.</i>	partitiivisubjekti	1 511
1d) <i>Kaksi *vuorea jakaa valtion kahteen osaan.</i>	lukusanan täydennys	1 470

Kuten taulukosta 3 on nähtävissä, virke **6b)** *Kosit minua tuijottaessamme *vuorea, jolle olimme juuri vaeltaneet* on ollut 622 informantin jakamien pisteiden mukaan kaikkein luontevin *vuorea*-muodon sisältävistä virkkeistä. Siinä **vuorea*-muoto toimii infinittisen lausekkeen objektina. Yhteensä virke **6b)** on saanut 2 195 pistettä eli 12 % kaikista **vuorea*-muodon saamista 18 250 pisteistä. Eniten virkkeelle on annettu 4:ä pistettä. Tämän verran pisteitä sille antoi 214 informanttia eli 34,4 % kaikista vastaajista. 202 informanttia eli 32,5 % antoi 3 pistettä virkkeelle **6b)**. Täydet viisi pistettä virke **6b)** sai 116 informantilta eli 18,7:ltä % kaikista vastaajista. Kaikkein vähiten virke on saanut yhtä pistettä: vain 27 informanttia eli 4,3 % vastaajista on merkinnyt virkkeen olevan kaikkein epäluontevin.

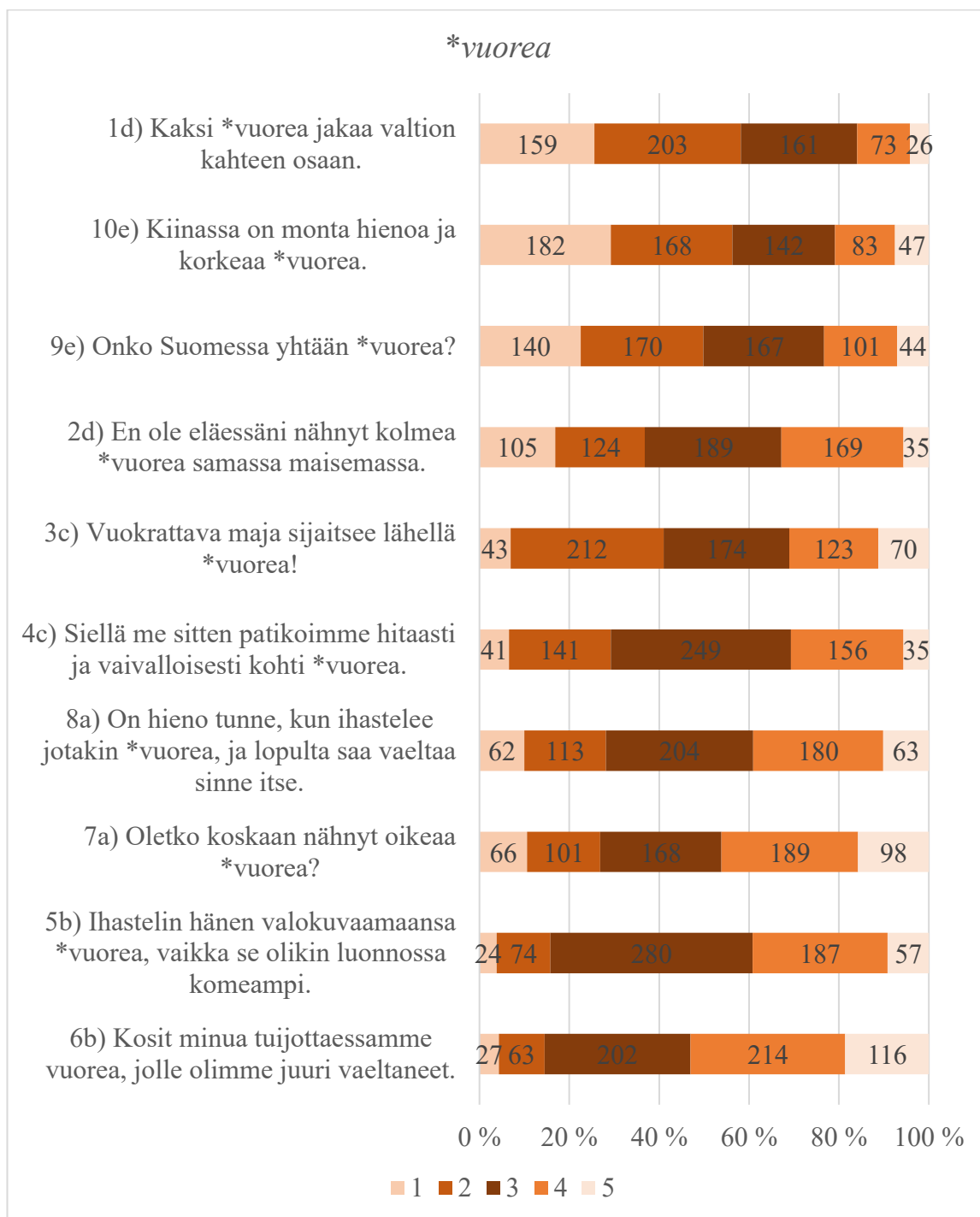
Myös toiseksi eniten pisteitä saaneessa virkkeessä **5b)** **vuorea*-muoto toimii infiniittisen lausekkeen objektina. Virke **5b)** *Ihastelin hänen valokuvaamaansa *vuorea, vaikka se olikin luonnossa komeampi* on saanut täydet viisi pistettä kuitenkin vain 57 informantilta eli 9,2:lta % kaikista vastaajista. Eniten virke on saanut kolmea pistettä, jonka sille antoi yhteensä 280 informanttia kaikista 622 vastaajista. Neljä pistettä virke **5b)** sen sijaan on saanut 187 informantilta. Vain yhden pisteen sille on antanut ainoastaan 24 informanttia ja kaksi pistettä se on saanut 74:ltä. (Ks. taulukko 3.)

Kaikkein epäluontevimmaksi osoittautunut virke **1d)** *Kaksi *vuorea jakaa valtion kahteen osaan* on saanut yhteensä 1 470 pistettä kaikista **vuorea*-muodon saamista 18 250 pisteestä. Tämä on siis 8,1 % **vuorea*-muodon kokonaispistemäärästä. Täydet viisi pistettä virke **1d)** on saanut 26 informantilta kaikista 622. Sen sijaan eniten se on saanut kahta pistettä, jonka sille antoi 203 informanttia. Kolme pistettä sille antoi 161 informanttia ja yhden pisteen sille antoi vain 159 informanttia kaikista 622:sta. Tässä virkkeessä **vuorea* toimii lukusanan täydennyksenä. Vaikka kyseinen konteksti vaikuttaisi olevan informanttien mielestä kaikkein epäluontevin, on syytä huomioda, että toinen virke, jossa **vuorea*-muoto toimii myös lukusanan täydennyksenä, on vasta neljänneksi epäluontevin pisteytyksen perusteella. Tämä virke on **2d)** *En ole eläessäni nähnyt kolmea *vuorea samassa maisemassa* ja se on saanut yhteensä 1 771 pistettä eli 9,7 % kaikista **vuorea*-muodon saamista 18 250 pisteestä. (Ks. taulukko 3.)

Kuten edellä havaittiin, epäluontevin ja neljänneksi epäluontevin virke sisälsivät molemmat **vuorea*-muodon lukusanan täydennyksessä. Niiden pisteiden väliin jäi sen sijaan kaksi virkettä: **9e)** *Onko Suomessa yhtään *vuorea?* ja **10e)** *Kiinassa on monta hienoa ja korkeaa *vuorea*. Näissä virkkeissä **vuorea* toimii partitiivisubjektina. Virke **9e)** on siis pisteytetty kolmanneksi epäluontevimmaksi 1 605 pisteellä ja **10e)** toiseksi epäluontevimmaksi 1 511 pisteellä kaikista **vuorea*-muodon saamista 18 250 pisteestä. Näin ollen virke **9e)** on saanut 8,8 % ja virke **10e)** 8,3 % kaikista **vuorea*-muodon pisteistä. (Ks. taulukko 3.) Voidaankin todeta, että konteksteina sekä lukusanan täydennys että partitiivisubjekti ovat aiheuttaneet informanteilla pohdintaa, mitä luontevuuteen tulee.

Tarkastelen **vuorea*-muodon saamien pisteiden jakautumista vielä hiukan tarkemmin käyttäen apuna palkkidiagrammia. Diagrammissa virkkeet ovat allekkain siten, että alimpana on virke, joka on saanut yhteensä eniten pisteitä. Ylimpänä on sen sijaan se

virke, joka on saanut vähiten pisteitä. Koska kaikki 622 informanttiani vastasivat kaikkiin kyselylomakkeeni tehtäviin, näkyy kuvion alaosassa prosenttijana 0–100 %. Kuvion jokainen palkki siis yltää 100 %:iin, sillä 100 % informanteista on pisteyttänyt jokaisen virkkeen. Prosenttijanan yläpuolella on nähtävillä värikoodit.

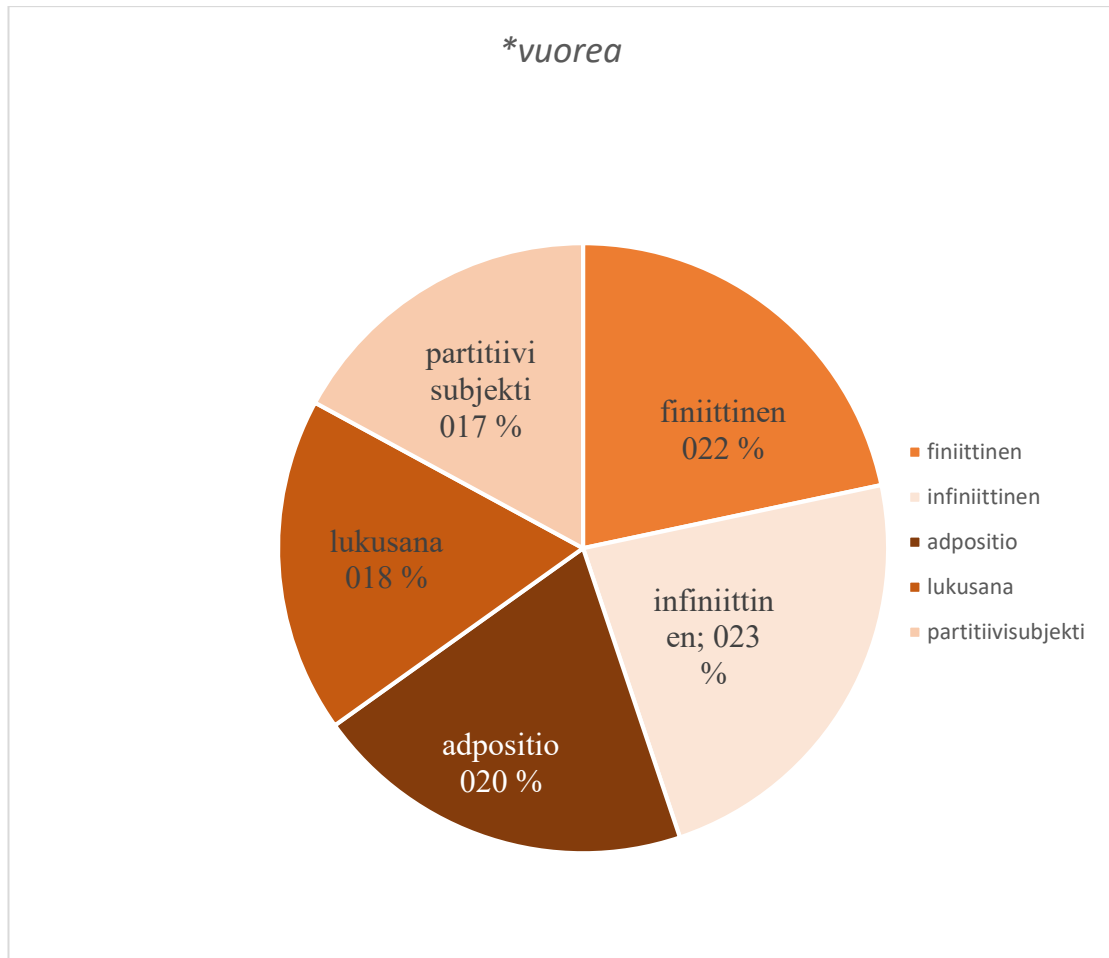
Kuvio 5. **vuorea*-muodon pistejakauma.

Kuten kuviosta 5 nähdään, kaikkien virkkeiden pistejakauma on kuitenkin melko tasainen: vähiten pisteitä saanut virkekin **1d)** *Kaksi *vuorea jakaa valtion kahteen osaan* on saanut yhteensä 1 470 pistettä. Täydet viisi pistettä se on saanut vain 26 informantilta eli 4,2 %:lta kaikista 622 vastaajasta. 203 informanttia eli 32,6 % vastaajista antoi virkkeelle kaksi pistettä. Vain yhden pisteen virke on saanut 159 vastaajalta eli 25,6 %:lta kaikista informanteista. Sen sijaan eniten pisteitä saanut virke **6b)** *Kosit minua tuijottaessamme *vuorea, jolle olimme juuri vaeltaneet* on saanut eniten neljää pistettä: sen verran pisteitä sille on antanut yhteensä 214 informanttia kaikista 622:sta. Täydet viisi pistettä se on saanut 116 informantilta. Vain yhden pisteen **6b)** on saanut 27 informantilta.

Siitä huolimatta, että virke **6b)** on saanut eniten pisteitä, se on saanut kolmelta informantilta enemmän yhden pisteen kuin virke **5b)** *Ihastelin hänen valokuvaamaansa *vuorea, vaikka se olikin luonnossa komeampi*, joka on saanut toiseksi eniten pisteitä. Virke **5b)** on saanut yhden pisteen vain 24 informantilta. Täydet viisi pistettä virke **5b)** on saanut 57 informantilta. Tämä on noin puolet vähemmän, mitä virke **6b)** on saanut. (Ks. kuvio 5.)

On nähtävissä, että eniten jokainen virke on saanut 3 tai 4 pistettä. Yllättävää on, että ääripään pisteitä (joko 1 tai 5) on virkkeille annettu suhteellisen vähän verrattuna muihin pisteisiin. Tämän ajattelisin kertovan siitä, että tehtävissä olevat muut tutkimani partitiivimuodot ovat herättäneet enemmän hajontaa ääripään pisteissä, kun taas **vuorea*-muotoa on pidetty suhteellisen neutraalina. (Ks. kuvio 5.)

Seuraavaksi tarkastelen **vuorea*-muodon kontekstien luontevuutta. Havainnollistan tuloksia piirakkamallilla. **Vuorea*-muoto on esiintynyt kyselylomakkeen tehtävissä jokaisessa kontekstissa kahden virkkeen verran. Näin ollen se on toiminut esimerkiksi infiniittisen lausekkeen objekteina virkkeissä **5b)** ja **6b)** (ks. taulukko 3). (Ks. kuvio 6.)

Kuvio 6. Kontekstit: **vuorea*.

Kuten kuvio 6 nähdään, kontekstien luontevuus on jakautunut hyvin tasaisesti. Eniten pisteitä saanut konteksti on infiniittisen lausekkeen objekti. Ne virkkeet, joissa **vuorea* toimii infiniittisen lausekkeen objektina (**6b**) *Kosit minua tuijottaessamme *vuorea, jolle olimme juuri vaeltaneet* ja **5b**) *Ihastelin hänen valokuvaamaansa *vuorea, vaikka se olikin luonnossa komeampi*) ovat saaneet 23,2 % kaikista **vuorea*-muodon saamista pisteistä. Tämä tarkoittaa, että virkkeet **6b**) ja **5b**) ovat saaneet yhteensä 4 240 pistettä kaikista 18 250 pisteestä.

Vaikka vähiten pisteitä saanut virke **1d**) *Kaksi *vuorea jakaa valtion kahteen osaan* sisältää **vuorea*-muodon lukusanan kontekstissa, vähiten pisteitä saanut konteksti on kuitenkin partitiivisubjekti. Partitiivisubjektina **vuorea*-muoto edustuu virkkeissä **9e**) *Onko Suomessa yhtään *vuorea?* ja **10e**) *Kiinassa on monta hienoa ja korkeaa *vuorea*. Yhteensä nämä virkkeet ovat saaneet 3 116 pistettä kaikista 18 250 pisteestä.

4.1.4. **lumea*

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten informanttini ovat pisteyttäneet **lumea*-muodon sisällään pitävät virkkeet, ja miten niiden luontevuutta pisteiden perusteella voi arvioida. Olen taulukoinut virkkeet siten, että eniten pisteitä saanut virke on taulukossa ylimmällä rivillä, toiseksi eniten pisteitä saanut toiseksi ylimmällä, ja niin edelleen. Alimpana taulukossa on luonnollisesti vähiten pisteitä saanut virke. Oikeanpuolimmaisessa sarakkeessa on nähtävillä virkkeen yhteensä saamat pistemäärät ja keskimmaisessä sarakkeessa puolestaan **lumea*-muodon tehtävä virkkeessä. (Ks. taulukko 3.) Käytän myös **lumea*-muotoa käsittelevässä luvussa koodimerkintöjä, jotka ovat seuraavat:

2c) *Hyppäsin ilkosillani saunasta keskelle *lumea.*

4b) *Levittelit sitten kolaamaani *lumea pitkin pihaa!*

1c) *Kävelin kimmeltävää *lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu.*

5a) *En halua *lumea autooni, joten kopauta kengät, ennen kuin nostat jalkasi Fordiini.*

6a) *Kannat jatkuvasti *lumea sisälle, kun möyrit kinoksissa ulkona!*

10d) *Hiihtäjälle on olemassa vain kaksi erilaista *lumea: tahmainen, jota pitkin ei voi hiihtää, ja mukavan luistava.*

3b) *Saan jatkuvasti kuivailla sisään kantautunutta *lumea eteisestä.*

9d) *Kevyt pakkaslumi ja pulverilumi ovat kaksi erilaista *lumea.*

7e) *Sinä yönä oli satanut metreittäin *lumea.*

TAULUKKO 4. **lumea*-muodon sisältävien virkkeiden pisteytys.

virke	tehtävä lausekkeessa	pisteet yht.
2c) <i>Hyppäsin ilkosillani saunasta keskelle *lumea.</i>	adposition täydennys	2 836
4b) <i>Levittelit sitten kolaamaani *lumea pitkin pihaa!</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 681
1c) <i>Kävelin kimmeltävää *lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu.</i>	adposition täydennys	2 646
5a) <i>En halua *lumea autooni, joten kopauta kengät, ennen kuin nostat jalkasi Fordiini.</i>	finiittisen lauseen objekti	2 511
6a) <i>Kannat jatkuvasti *lumea sisälle, kun möyrit kinoksissa ulkona!</i>	finiittisen lauseen objekti	2 378
10d) <i>Hiihtäjälle on olemassa vain kaksi erilaista *lumea: tahmainen, jota pitkin ei voi hiihtää, ja mukavan luistava.</i>	lukusanan täydennys	2 338
3b) <i>Saan jatkuvasti kuivailla sisään kantautunutta *lumea eteisestä.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 240
9d) <i>Kevyt pakkaslumi ja pulverilumi ovat kaksi erilaista *lumea.</i>	lukusanan täydennys	2 134
7e) <i>Sinä yönä oli satanut metreittäin *lumea.</i>	partitiivisubjekti	1 448
8e) <i>Onko pohjoisessa tällä hetkellä paljon *lumea?</i>	partitiivisubjekti	1 252

Kuten taulukosta 3 on nähtävissä, eniten pisteitä on saanut virke **2c)** *Hyppäsin ilkosillani saunasta keskelle *lumea*. Se on saanut 2 836 pistettä eli 12,6 % kaikista **lumea*-muodon saamista 22 464 pisteestä. Virkkeessä **2c)** **lumea* toimii adposition, toisin sanoen ppreposition, täydennyksenä ([*keskelle *lumea*]). Toiseksi luontevimmaksi virkkeeksi on osoittanut **4b)** *Levittelit sitten kolaamaani *lumea pitkin pihaa!*, jossa **lumea* toimii infiniittisen lausekkeen objektina [*kolaamaani *lumea*]. Virke **4b)** on saanut yhteensä 2 681 pistettä kaikista **lumea*-muodon saamista 22 464 pisteestä. Tämä on yhteensä 11,9 % koko yhteispistemäärästä. Kolmanneksi eniten pisteitä on saanut virke **1c)** *Kävelin*

*kimmeltävää *lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu*, jossa **lumea* toimii adposition täydennyksenä, tarkalleen ottaen postposition täydennyksenä [**lumea pitkin*]. Virke **1c)** on saanut yhteensä 2 646 pistettä eli 11,8 % **lumea*-muodon saamista pisteistä. Näin ollen ero toiseksi ja kolmanneksi luontevimpien virkkeiden luontevuuden välillä on todella pieni, vain 0,1 prosenttiyksikköä. (Ks. taulukko 4.)

Neljänneksi eniten pisteitä ovat saanut virke **5a)** *En halua *lumea autooni, joten kopauta kengät, ennen kuin nostat jalkasi Fordiini* ja viidenneksi eniten virke **6a)** *Kannat jatkuvasti *lumea sisälle, kun möyrit kinoksissa ulkona!* Näissä kummassakin virkkeessä **lumea*-muoto toimii finiittisen lauseen objektina. Virke **5a)** on saanut yhteensä 2 511 pistettä kaikista **lumea*-muodon saamista 22 464 pisteistä. Tämä tekee 11,2 % kaikista **lumea*-muodon saamista pisteistä. Virke **6a)** on sen sijaan saanut 2 378 pistettä eli 10,6 % kaikista **lumea*-muodon saamista pisteistä.

Epäluontevin virke informanttien pisteytyksen mukaan on **8e)** *Onko pohjoisessa tällä hetkellä paljon *lumea?* Tässä virkkeessä **lumea* toimii partitiivisubjektina. Se on saanut 1 252 pistettä kaikista **lumea*-muodon saamista pisteistä eli 5,6 % kokonaispistemäärästä. Myös toiseksi epäluontevin virke **7e)** *Sinä yönä oli satanut metreittäin *lumea* sisältää partitiivisubjektin kontekstissa toimivan **lumea*-muodon. Se on saanut 1 448 pistettä kaikista 22 464 pisteestä eli 6,4 % kokonaispistemäärästä. (Ks. taulukko 4.)

Seuraavaksi erittelen **lumea*-muodon sisältävien virkkeiden pistejakaumaa ja havainnollistan sitä palkkidiagrammilla. Eri pistemäärien (1–5) värikoodit ovat kuvion alaosassa. Värikoodin yläpuolella on prosenttijana (1–100 %), joka kuvaa vastaajia eli informantteja. Koska jokainen 622 informantistani vastasi jokaiseen tehtävään, jokainen palkki yltyy 100:an % saakka. Palkkidiagrammissa alimpana virkkeenä on eniten pisteitä saanut **2c)** ja ylimpänä sen sijaan vähiten pisteitä saanut virke **8e)**. (Ks. kuvio 7.)

Kuvio 7. **lumea*-muodon pistejakauma.

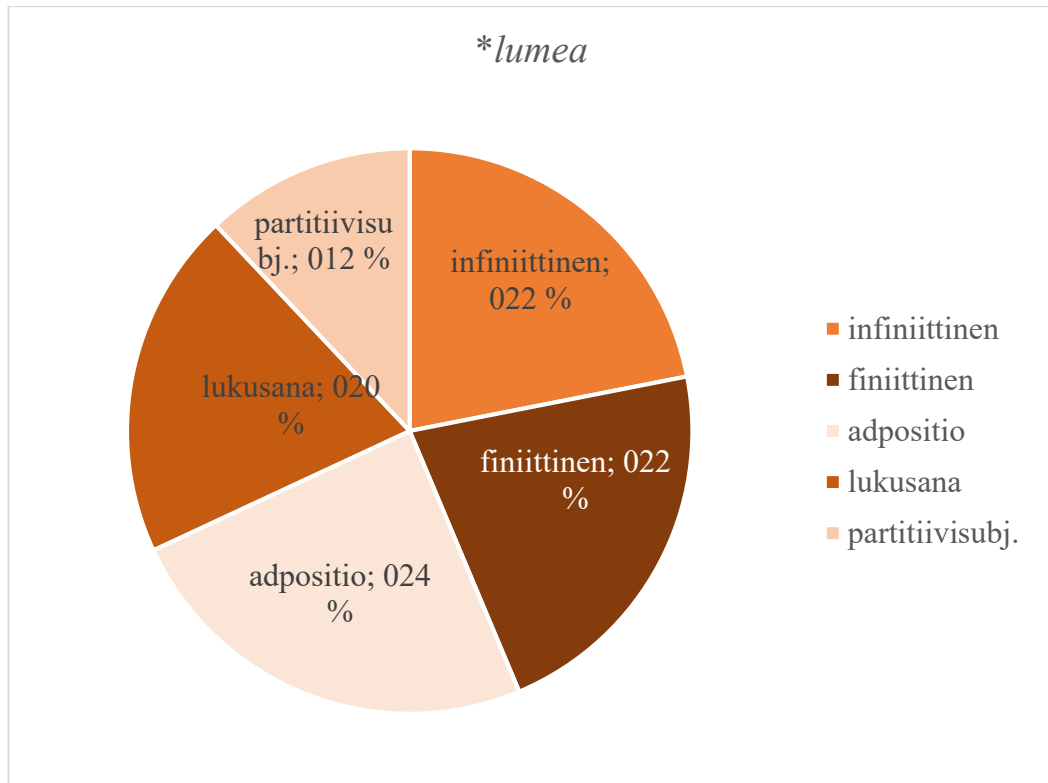
Kuten kuviosta 7 nähdään, eniten pisteitä saaneen virkkeen **2c) Hyppäsin ilkosillani saunasta keskelle **lumea*** pistejakauma on hyvin epätasainen. Se on saanut 459 informantilta täydet viisi pistettä. Tämä tarkoittaa, että 73,8 % kaikista 622 vastaajasta on mieltänyt virkkeen tehtävän 2 luontevimmaksi. Näin ollen voidaan todeta, että yli puolet

vastaajista on antanut virkkeelle täydet pisteet ajatellen sen olevan luontevin. Neljä pistettä virke on saanut 92 informantilta eli 14,8:lta % vastaajista. Yhden pisteen virke on saanut vain 13 informantilta eli 2,1:ltä % vastaajista. Kaksi pistettä virkkeelle **2c)** on antanut 14 informanttia eli 2,3 % vastaajista. Kolme pistettä virke on sen sijaan saanut 44 informantilta eli 7,1:ltä % kaikista vastaajista.

Lumea*-muodon pistejakauma herättää mielenkiinnon siksi, että myös toiseksi, kolmanneksi ja neljänneksi pistemäärien perusteella suosituimmat virkkeet ovat saaneet enemmän viittä pistettä kuin pienempiä pisteitä. Toiseksi eniten pisteitä saanut virke **4b) *Levittelit sitten kolaamaani *lumea pitkin pihaa!* on saanut täydet viisi pistettä yhteensä 349 informantilta eli 56,1:ltä % kaikista vastaajista. Myös virkkeet **1c)** *Kävelin kimmeltävää *lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu*, **5a)** *En halua *lumea autooni, joten kopauta kengät, ennen kuin nostat jalkasi Fordiini* ja **10d)** *Hiihtäjälle on olemassa vain kaksi erilaista *lumea: tahmainen, jota pitkin ei voi hiihtää, ja mukavan luistava* ovat saaneet eniten 5 pistettä.

Eniten yhtä pistettä ovat saaneet virkkeet **8e)** *Onko pohjoisessa tällä hetkellä paljon *lumea?* ja **7e)** *Sinä yönä oli satanut metreittäin *lumea*. Virke **8e)** on saanut yhten pisteen 297 informantilta eli 47,8:lta % kaikista vastaajista. **7e)** puolestaan on saanut yhden pisteen 210 informantilta eli 35,2:lta % kaikista 622 vastaajasta. Vaikka virkkeiden **8e)** ja **7e)** yhteispistemäärät eroavat muista **lumea*-muodon sisältämien virkkeiden saamista pisteistä merkittävästi, on huomattava, että toiseksi epäluontevin virke **7e)** on saanut huomattavasti vähemmän pelkkää yhtä pistettä kuin virke **8e)**. (Ks. kuvio 7.)

Seuraavaksi esittelen kontekstien luontevuuksia prosentuaalisesti piirakkamallilla. Kuvion alaosassa on jokaisen tutkimani kontekstin värikoodit. Koska jokainen tutkimani vokaalivartalomuoto esiintyi kyselylomakkeessani kahdessa eri virkkeessä samassa kontekstissa, käsittää jokainen piirakkamallin sektorin konteksti kaksi virkettä. Tässä tapauksessa esimerkiksi *lumea*-muodon lukusanakonteksteja ovat siis virkkeissä **9d)** *Kevyt pakkaslumi ja pulverilumi* ovat kaksi erilaista **lumea* ja **10d)** *Hiihtäjälle on olemassa vain kaksi erilaista *lumea: tahmainen, jota pitkin ei voi hiihtää, ja mukavan luistava*. (Ks. taulukko 4 ja kuvio 8.)

Kuvio 8. Kontekstit: **lumea*.

Kuten kuviosta 8 nähdään, on **lumea*-muoto luontevimmillaan toimiessaan adposition täydennyksenä. Tässä kontekstissa **lumea* esiintyy virkkeissä **1c)** *Kävelin kimmeltävää *lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu* ja **2c)** *Hyppäsin ilkosillani saunasta keskelle *lumea*. (ks. taulukko 4). Ero toiseksi ja kolmanneksi luontevimpiin konteksteihin ei kuitenkaan ole suuri: toiseksi luontevin **lumea* on infiniittisen lausekkeen objektina ja kolmanneksi luontevin se on finiittisen lauseen objektina. Kuitenkin epäluontevin konteksti (partitiivisubjekti) on saanut yli puolet vähemmän pisteitä informanteilta kuin kaikkein luontevin (adposition täydennys). (Ks. kuvio 8.)

Vaikka piirakkamallin mukaan adposition täydennys on **lumea*-muodon luontevin konteksti. Toiseksi eniten pisteitä on saanut virke, jossa **lumea* on infiniittisen lausekkeen objektina (**4b)** *Levittelit sitten kolaamaani *lumea pitkin pihaa!*). Kuitenkin jälleen kolmanneksi eniten pisteitä saanut virke pitää sisällään adposition täydennyksenä edustuvan **lumea*-muodon (**1c)** *Kävelin kimmeltävää *lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu*). (Ks. kuvio 8.)

4.1.5. **lohea*

Tässä luvussa tarkastelen **lohea*-muodon sisältävien virkkeiden saamia pistemääriä. Taulukoin jälleen virkkeet siten, että taulukossa ylimpänä on eniten pisteitä saanut virke ja alimpana vähiten pisteitä saanut virke. Virkkeen sisältävän, vasemmanpuoleisen sarakkeen oikealla puolella on sarake, jossa on näkyvillä kunkin virkkeen **lohea*-muodon tehtävä lausekkeessa. Oikeimmanpuolimmaisessa sarakkeessa on näkyvillä jokaisen virkkeen yhteispistemäärät. (Ks. taulukko 5.) Myös **lohea*-muotoa käsitellessäni käytän koodimerkintöjä, jotka ovat seuraavat:

- 8b)** *Päiväni vierähti *lohea narraten.*
- 7b)** *Oulun torillakin taitaa olla *lohea myyviä kojuja.*
- 9a)** *En napannut *lohea, vaikka yritin tosissani.*
- 5c)** *Heitin vieheen lähelle *lohea, mutta en saanut sitä siltikään kiinni.*
- 6c)** *Kannattaa laittaa lisuke uuniin ennen *lohea.*
- 4d)** *Lohiportaiden läpi ui ainakin viisi *lohea!*
- 10a)** *Tein tänään ruoaksi *lohea intialaisittain.*
- 3d)** *Sain ongittua kaksi *lohea siitä poloisesta joesta.*
- 2e)** *Keitossa on *lohea ja seitiä.*
- 1e)** *Torilla on myynnissä *lohea ja herkullisia vihanneksia.*

TAULUKKO 5. **lohea*-muodon sisältävien virkkeiden pisteytys.

virke	tehtävä lausekkeessa	pisteet yht.
8b) <i>Päiväni vierähti *lohea narraten.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 824
7b) <i>Oulun torillakin taitaa olla *lohea myyviä kojuja.</i>	infiniittisen lausekkeen objekti	2 690
9a) <i>En napannut *lohea, vaikka yritin tosissani.</i>	finiittisen lauseen objekti	2 529
5c) <i>Heitin vieheen lähelle *lohea, mutta en saanut sitä siltikään kiinni.</i>	adposition täydennys	2 524
6c) <i>Kannattaa laittaa lisuke uuniin ennen *lohea.</i>	adposition täydennys	2 432
4d) <i>Lohiportaiden läpi ui ainakin viisi *lohea!</i>	lukusanan täydennys	2 267
10a) <i>Tein tänään ruoaksi *lohea intialaisittain.</i>	finiittisen lauseen objekti	2 217
3d) <i>Sain ongittua kaksi *lohea siitä poloisesta joesta.</i>	lukusanan täydennys	2 178
2e) <i>Keitossa on *lohea ja seitiä.</i>	partitiivisubjekti	1 814
1e) <i>Torilla on myynnissä *lohea ja herkullisia vihanneksia.</i>	partitiivisubjekti	1 478

Kuten taulukosta 5 nähdään, **lohea* on saanut eniten pisteitä virkkeissä **8b)** *Päiväni vierähti *lohea narraten* ja toiseksi eniten virkkeessä **7b)** *Oulun torillakin taitaa olla *lohea myyviä kojuja*. Näissä molemmissa virkkeissä **lohea* toimii infinittisen lausekkeen objektina. Tarkalleen ottaen virkkeessä **8b)** **lohea* on E-infiniitiivin objekti (**lohea narraten*) ja virkkeessä **7b)** se puolestaan toimii VA-partisiipin objektina (**lohea myyviä kojuja*). Virke **8b)** on saanut 2 824 pistettä kaikista **lohea*-muodon saamista 22 953 pisteestä. Tämä on 12,3 % kokonaispistemäärästä. Täydet viisi pistettä kyseinen virke on saanut yli puolelta informanteista: yhteensä 439 informanttia eli 70,6 % vastaajista antoi virkkeelle viisi pistettä. Vain yhden pisteen virke **8b)** on saanut vain 18 informantilta eli 2,9 %:lta vastaajista. **7b)** on saanut puolestaan 2 690 pistettä eli 11,7 % kokonaispistemäärästä. Täydet viisi pistettä virke on saanut 372 informantilta kaikista

622:sta. Tämä tarkoittaa, että myös virke **7b)** on saanut täydet viisi pistettä yli puolelta vastaajista (59,8 %). Vain yhden pisteen virke on saanut vain 19 informantilta eli 3,1 %:lta vastaajista. (Ks. taulukko 5.)

Sen sijaan vähiten pisteitä saanut virke **1e)** *Torilla on myynnissä *lohea ja herkullisia vihanneksia* on saanut 1 478 pistettä kaikista 22 953:sta eli 6,4 % kokonaispistemäärästä. Täydet viisi pistettä virke on saanut 40 informantilta eli 6,4:ltä % vastaajista. Vain yhden pisteen virke **1e)** on saanut 184 informantilta eli 29,6:lta % vastaajista. Virkkeessä **1e)** **lohea*-muoto toimii partitiivisubjektina. Myös toiseksi vähiten pisteitä saanut virke **2e)** *Keitossa on *lohea ja seitiä* pitää sisällään partitiivisubjektina toimivan **lohea*-muodon. Virke on saanut täydet viisi pistettä vain 65 informantilta eli 10,5:ltä % kaikista 622 vastaajasta. Sen sijaan yhden pisteen sille on antanut 124 informanttia eli 19,9 % kyselytutkimukseen vastanneista. (Ks. taulukko 5.)

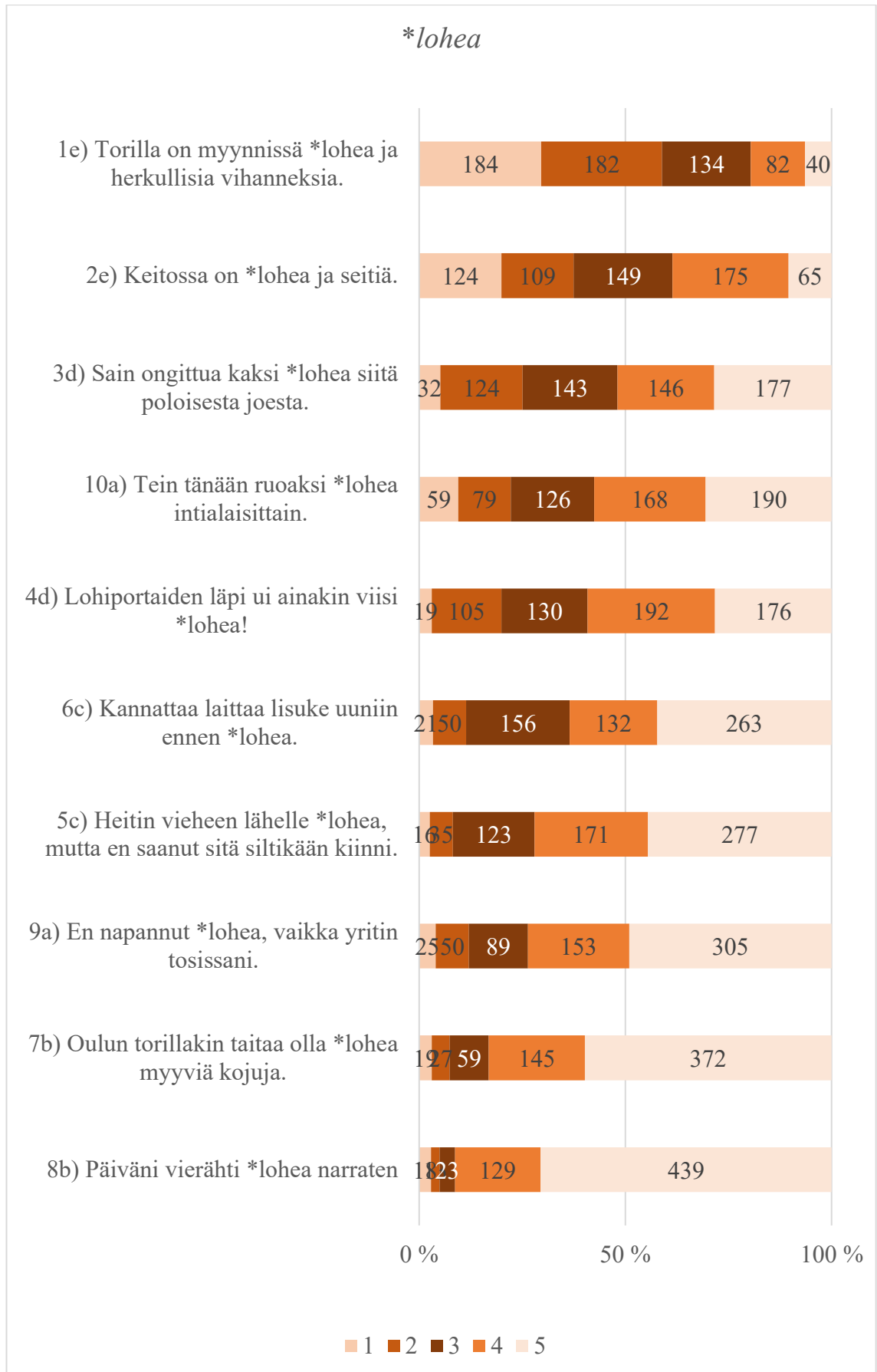
Tarkasteltaessa **lohea*-muodon tehtäviä lauseissa voidaan todeta, että finiittisen lauseen objektina toimiessaan se on aiheuttanut informanttien pisteytyksessä hajontaa: kolmanneksi eniten pisteitä saaneessa virkkeessä **9a)** *En napannut *lohea, vaikka yritin tosissani *lohea* toimii finiittisen lauseen objektina, mutta neljänneksi, viidenneksi ja kuudenneksi eniten pisteitä saaneissa virkkeissä **5c)** *Heitin vieheen lähelle *lohea, mutta en saanut sitä siltikään kiinni*, **6c)** *Kannattaa laittaa lisuke uuniin ennen *lohea* ja **4d)** *Lohiportaiden läpi ui ainakin viisi *lohea!* tutkittava muoto **lohea* toimii muissa tehtävissä. Virkkeissä **5c)** ja **6c)** se toimii adposition täydennyksenä ja virkkeessä **4d)** **lohea* puolestaan toimii lukusanan täydennyksenä. Vasta seitsemänneksi eniten pisteitä saanut virke **10a)** *Tein tänään ruoaksi *lohea intialaisittain* pitää sisällään jälleen finiittisen lauseen objektina toimivan **lohea*-muodon. (Ks. taulukko 5.)

Virke **5c)** on saanut 2 524 pistettä kaikista **lohea*-muodon saamista 22 953 pisteestä. Tämä tarkoittaa, että 11 % **lohea*-muodon pisteistä on annettu kyseiselle virkkeelle. Virke **6c)** sen sijaan on saanut 2 432 pistettä eli 10,6 % kaikista pisteistä. **4d)** puolestaan on saanut 2 267 pistettä eli 9,9 % kaikista **lohea*-muodon saamista pisteistä. Virke **10a)** on saanut 2 217 pistettä eli 9,7 % kaikista pisteistä. Virke **9a)** sen sijaan on saanut 2 529 pistettä eli 11 % kaikista **lohea*-muodon saamista pisteistä. Vaikka virke **9a)** sijoittuu taulukossa 5 korkeammalle isomman pistemääränsä vuoksi kuin virke **10a)**, ei näiden kahden virkkeen piste-ero ole kuitenkaan kovinkaan suuri: **9a)** on saanut 312 pistettä

enemmän kuin virke **10a**), vaikka virke **9a**) on sijoittunut kolmanneksi suosituimmaksi ja virke **10a**) vasta seitsemänneksi suosituimmaksi virkkeeksi. (Ks. taulukko 5.)

Täydet viisi pistettä virke **9a**) on saanut 305 informantilta 622:sta eli 49 %:lta vastaajista, kun taas virke **10a**) on saanut viisi pistettä 190 informantilta eli 30,6 %:lta. Vain yhden pisteen virkkeelle **9a**) on antanut 25 informanttia eli 4 % vastaajista, ja saman pistemäärän virke **10a**) on saanut 59 informantilta eli 9,5 %:lta vastaajista.

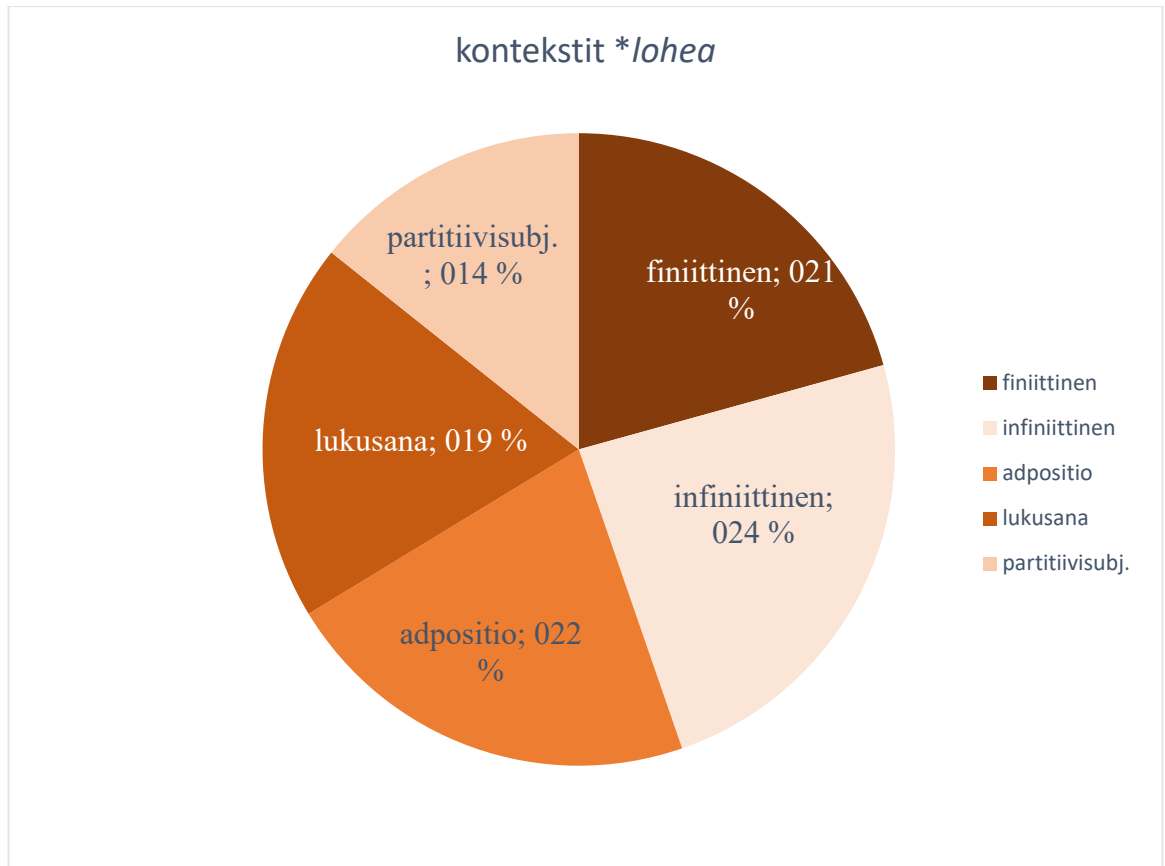
Tarkastelen seuraavaksi sitä, millä tavalla pisteet ovat jakautuneet tehtävien **loheamuodon* sisältävissä virkkeissä. Havainnollistan jakoa palkkidiagrammilla. Diagrammissa alimpana vasemmalla on virke **8b**), joka on saanut eniten pisteitä ja ylimpänä virke **1e**), joka puolestaan on saanut vähiten pisteitä. Virkkeiden oikealla puolella on nähtävillä palkki, joka on jaettu viiteen osaan. Vasemmanpuoleisin osa merkitsee tehtävän yhtä pistettä ja oikeanpuoleisin puolestaan tehtävän viittä pistettä. Näin ollen jokaisessa palkissa näkyy, miten pisteet 1–5 ovat kyseisen virkkeen kohdalla jakautuneet. Pisteet 1–5 on myös värikoodattu, ja värikoodit ovat nähtävillä diagrammin alaosassa. Diagrammin alaosassa näkyy myös prosenttiskaala 1–100 %. Jokainen palkki ylittää 100 %:iin, sillä jokainen informantti (622) vastasi jokaiseen kysymykseen. Näin ollen yksikään virke ei ole saanut vähemmän vastauksia kuin toinen. (Ks. kuvio 9.)

Kuvio 9. **lohea*-muodon pistejakauma

Kuten kuviosta 9 on nähtävissä, **lohea*-muoto on saanut enimmäkseen täydet viisi pistettä tehtävissä. Täysien pisteiden saanti supistuu hiukan, kun diagrammissa edetään ylöspäin kohti niitä virkkeitä, joiden pistemäärät eivät yllä kovinkaan korkealle. Mielenkiintoista on se, että pistejako tasaantuu selkeästi virkkeen **4d)** *Lohiportaiden läpi ui ainakin viisi *lohea!* kohdalla. Neljän pisteen jako pysyy hyvin tasaisena läpi virkkeiden: määrä pyörii noin 150 informantin kohdalla lähes joka virkkeessä, paitsi virkkeessä **1e)** *Torilla on myynnissä *lohea ja herkullisia vihanneksia*, joka on saanut neljä pistettä 82 informantilta. Myös kolmen ja kahden pisteen jako on hyvin tasainen. Yhden pisteen jako pysyy melko lailla noin 20:ssä, mutta nousee 59:ään virkkeessä **10a)** *Tein tänään ruoaksi *lohea intialaisittain*, 124:ään virkkeessä **2e)** *Keitossa on *lohea ja seitiä* ja jopa 184:ään virkkeessä **1e)**. (Ks. kuvio 9.)

Virkkeen **8b)** *Päiväni vierähti *lohea narraten* pistejakauma on erityisen epätasainen: viisi pistettä se on saanut jopa 439 informantilta, kun taas yhden pisteen sille on antanut ainoastaan 18 informanttia. Kaksi pistettä **8b)** on saanut 13 informantilta, kolme pistettä 23 informantilta ja neljä pistettä 129 informantilta. Myös virkkeen **7b)** *Oulun torillakin taitaa olla *lohea myyviä kojuja* piste-erot ovat huomattavat: täydet viisi pistettä se on saanut 372 informantilta ja vain yhden pisteen sille on antanut 19 informanttia. Kaksi pistettä sille on antanut 27 informanttia, kolme pistettä 59 informanttia ja neljä pistettä 145 informanttia. (Ks. kuvio 9.)

Seuraavaksi tarkastelen vielä **lohea*-muodon kontekstien suosittuutta tehtävissä. Havainnollistan sitä piirakkamallisella diagrammilla. Kuvion alaosassa on nähtävillä jokaisen kontekstin värikoodit. Koska **lohea* esiintyy jokaisessa kontekstissa kaksi kertaa, käsittää piirakkamallin jokainen sektori yhteensä kaksi virkettä. (Ks. kuvio 10.)

Kuvio 10. kontekstit: *lohea.

Kuten kuviosta 10 nähdään, on *lohea-muoto informanttien mukaan luontevimmillaan toimiessaan infiniittisen lausekkeen objektina. Tässä kontekstissa *lohea-muoto toimi virkkeissä **7b)** *Oulun torillakin taitaa olla *lohea myyviä kojuja* sekä **8b)** *Päiväni vierähti *lohea narraten*. Kaikista epäluontevimmaksi *lohea-muoto sen sijaan mielletään sen toimiessa partitiivisubjektina. Tässä kontekstissa *lohea esiintyi virkkeissä **1e)** *Torilla on myynnissä *lohea ja herkullisia vihanneksia* ja **2e)** *Keitossa on *lohea ja seitiä*.

Toiseksi eniten pisteitä saanut konteksti on adposition täydennys, jossa *lohea toimii virkkeissä **5c)** *Heitin vieheen lähelle *lohea, mutta en saanut sitä siltikään kiinni* ja **6c)** *Kannattaa laittaa lisuke uuniin ennen *lohea*. Kolmanneksi eniten pisteitä saanut konteksti on finiittisen lauseen objekti, vaikka tässä kontekstissa toimiessaan *lohea-muodon sisältämät virkkeet sijoittuivatkin pistemäärällisesti eri tasoille (ks. kuvio 9).

4.2. Yhteenveto

Tässä luvussa keskityn vertailemaan viiden tutkimani muodon ja niiden kontekstien suosittuutta kyselylomaketutkimuksessani. Suosittuudesta puhuttaessa tarkoitan sitä, miten luontevaksi informanttini ovat minkäkin muodon mieltäneet. Mitä enemmän vokaalivartaloisella muodolla on pisteitä, sitä luontevammaksi se mielletään, ja näin ollen se on suositumpi muoto kuin muut.

Olen taulukoinut jokaisen tutkimani muodon taulukkoon 6 siten, että vasemmanpuolimmaisessa sarakkeessa ovat numerot 1–5 ylhäältä alas päin. Ne merkitsevät niitä sijoja, joihin eri kontekstit ovat sijoittuneet tutkimieni muotojen saralla. Vasemmanpuoleisen sarakkeen jälkeen jokainen sarake oikealle edustaa tutkimiani muotoja siinä järjestyksessä, jossa olen ne tässä tutkielmassa käsitellyt (**mieheä*, **lapsea*, **vuorea*, **lumea* ja **lohea*). Jokaisen muodon alla on eriteltynä vielä jokainen konteksti siinä järjestyksessä, jonka järjestysluvun ne ovat pisteidensä perusteella saaneet. Järjestysluvut tarkoittavat lekseemien *mies*, *lapsi*, *vuori*, *lumi* ja *lohi* esiintymisfrekvenssejä Suomen kielen taajuussanaston perusteella.

TAULUKKO 6. Kaikkien kontekstien luontevuus.

	<i>*mieheä</i>	<i>*lapsea</i>	<i>*vuorea</i>	<i>*lumea</i>	<i>*lohea</i>
1	adposition täydennys (3 575)	infiniittisen lausekkeen objekti (4 085)	infiniittisen lausekkeen objekti (4 240)	adposition täydennys (5 482)	infiniittisen lausekkeen objekti (5 514)
2	infiniittisen lausekkeen objekti (2 785)	finiittisen lauseen objekti (3 897)	finiittisen lauseen objekti (3 953)	infiniittisen lausekkeen objekti (4 921)	adposition täydennys (4 956)
3	finiittisen lauseen objekti (2 560)	adposition täydennys (3 541)	adposition täydennys (3 700)	finiittisen lauseen objekti (4 889)	finiittisen lauseen objekti (4 746)
4	lukusanan täydennys (2 200)	lukusanan täydennys (2 918)	lukusanan täydennys (3 241)	lukusanan täydennys (4 472)	lukusanan täydennys (4 445)
5	partitiivisubje kti (1 697)	partitiivisubje kti (2 375)	partitiivisubje kti (3 116)	partitiivisubje kti (2 700)	partitiivisubje kti (3 292)

Kuten taulukosta 6 nähdään, jokaisen viiden tutkimani vokaalivartalomuodon epäluontevin konteksti on partitiivisubjekti. Kaikki viisi tutkimaani partitiivimuotoa ovat saaneet vähiten pisteitä toimiessaan partitiivisubjektina. Ainoastaan **vuorea*-muodon sisältävistä virkkeistä vähiten pisteitä on saanut virke, jossa **vuorea* toimii lukusanan täydennyksenä. Kuitenkin toiseksi ja kolmanneksi vähiten pisteitä saaneet virkkeet sisältävät partitiivisubjektina toimivan **vuorea*-muodon. (Ks. taulukko 3.)

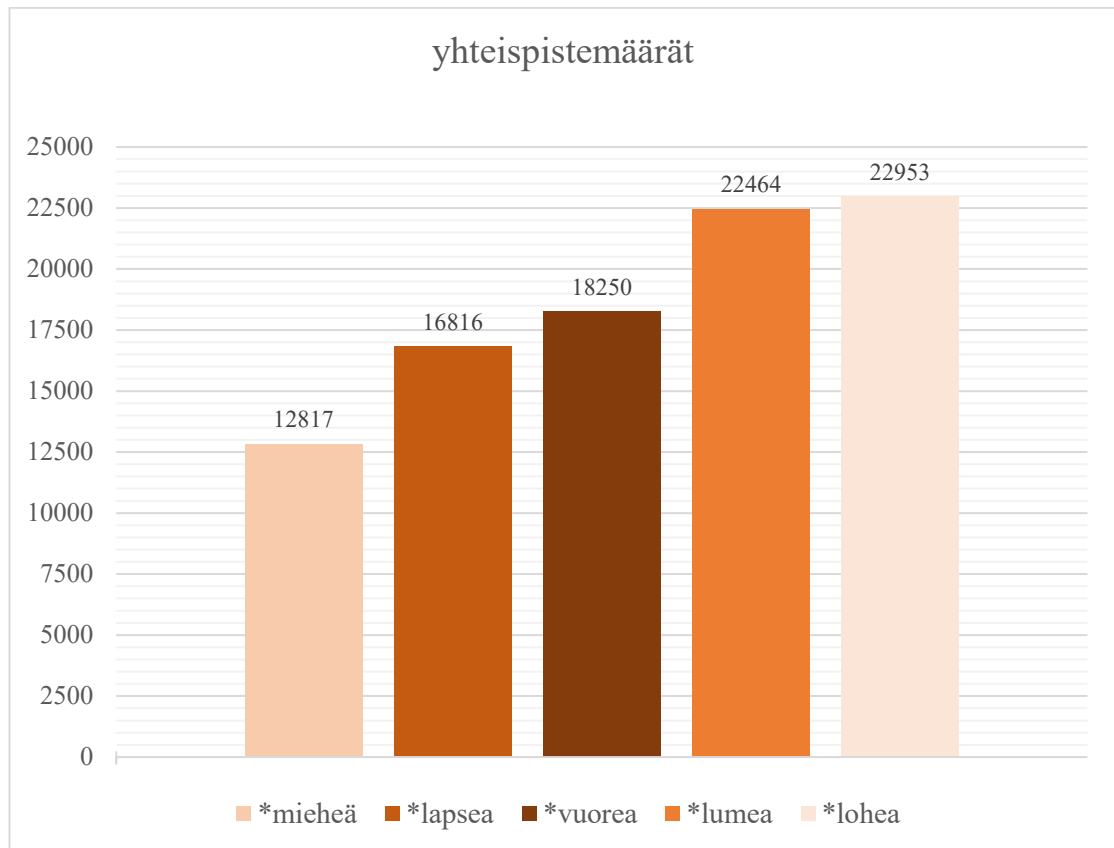
Toiseksi epäluontevin konteksti on jokaisen muodon kohdalla lukusanan täydennys. Kolmanneksi luontevimman kontekstin sijalla vaihtelevat adposition täydennys sekä finitiittisen lauseen objekti: adposition täydennys on **lapsea* ja **vuorea* -muotojen kolmanneksi luontevin konteksti, kun taas samaa sijaa pitää **mieheä*, **lumea* ja **lohea* -muotojen kohdalla finitiittisen lauseen objekti. Sen sijaan toiseksi luontevin konteksti ei ole niin suoraviivainen: toiseksi luontevimman kontekstin paikalla on nähtävillä infiniittisen lausekkeen objektia, finitiittisen lauseen objektia sekä adposition täydennystä. **mieheä* ja **lumea*-muotojen toiseksi luontevin konteksti on infiniittisen lausekkeen objekti. Sen sijaan **lapsea* ja **vuorea* -muotojen toiseksi luontevin konteksti on finitiittisen lauseen objekti. **lohea*-muodolla yksin toiseksi luontevin konteksti on adposition täydennys. (Ks. taulukko 6.)

Kun tarkastellaan taulukkoa 6, voidaan huomata, että luontevin konteksti on joko infiniittisen lausekkeen objekti tai adposition täydennys. Infiniittisen lausekkeen objekti -konteksti on saanut eniten pisteitä muotojen **lapsea*, **vuorea* ja **lohea* parissa. Sen sijaan **mieheä* ja **lumea* -muotojen luontevin konteksti on adposition täydennys. Tämä konteksti on mielenkiintoinen, sillä se näyttää sijoittuvan järjestysluvuille 3., 2. ja 1. Näin ollen tutkimukseeni nojaten voidaan todeta, että tutkimani vokaalivartaloistuneet partitiivimuodot viidessä kontekstissa ovat luontevimpia toimiessaan adposition täydennyksenä ja epäluontevimpia toimiessaan partitiivisubjektina.

Ylitalo (2020) on tutkinut kandidaatintutkielmassaan **mieheä* ja **lapsea* -partitiivimuotojen syntaktisia tehtäviä. Hän keräsi aineistonsa korpuksista ja tarkkaili sitä, missä tehtävissä vokaalivartaloistuneita partitiivimuotoja tavataan eniten. Verrattaessa Ylitalon tuloksia oman pro gradu -tutkielmani tuloksiin voidaan havaita, että molempien tutkimusten tulokset osoittavat **lapsea*-partitiivimuodon olevan luontevimmillaan toimiessaan objektina (Ylitalo 2020: 14). Omassa tutkielmassani olen jakanut objektikontekstin vielä finiittisen lauseen objektiin ja infiniittisen lausekkeen objektiin, mutta tarkasteltaessa esimerkiksi taulukkoa 6 nähdään, että **lapsea*-muodon luontevin konteksti on infiniittisen lausekkeen objekti ja toiseksi luontevin konteksti on finiittisen lauseen objekti. Näin ollen sekä ensimmäiseksi että toiseksi sijoittuvat kontekstit ovat kumpikin objekteja. Toiseksi eniten Ylitalon tutkielmassa **lapsea*-muotoa tavataan adposition täydennyksenä (Ylitalo 2020: 14), ja oman pro gradu -tutkielmani tuloksissa adposition täydennys on myös toiseksi luontevin konteksti. Myös **mieheä*-muoto esiintyy Ylitalon kandidaatintutkielmassa eniten objektina toimiessaan ja toiseksi eniten kyseinen muoto esiintyy adposition täydennyksenä (Ylitalo 2020: 18). Pro gradu -tutkielmani tuloksissa kyseiset kontekstit menevät toisin päin: **mieheä*-muodon luontevimmaksi osoittautunut konteksti on adposition täydennys, ja sen jälkeen seuraavina tulevat infiniittisen lauseen objekti ja finiittisen lauseen objekti.

Olen luonut pylväsdiagrammin havainnollistamaan vielä jokaisen tutkimani muodon kokonaispistemääriä ja niiden eroja toisiinsa. Näin ollen on mahdollista tarkastella helposti, mille muodoille informantit ovat selkeästi antaneet mieluummin enemmän pisteitä ja mille vähemmän. Palkit edustavat tutkimiani muotoja (**mieheä*, **lapsea*, **vuorea*, **lumea* ja **lohea*) siinä järjestyksessä, missä olen käsitellyt ne luvuissa 4.1.1.–4.1.5. Vasemmalla puolella on näkyvillä pistemääräakseli. Akselin jakoviivat

näyttäytyvät 2 500 pisteen välein. Valikoin juuri tämän määrän siksi, että 2 500 pisteen akselilla on nähtävillä erot esimerkiksi **lumea* ja **lohea* -muotojen pistemäärien välillä.

Kuvio 11. Kaikkien muotojen yhteispistemäärät.

Kuten kuviosta 11 nähdään, olen käsitellyt muodot epäluontevimmasta luontevimpaan. Kaikkein luontevimmaksi muodoksi on osoittautunut **lohea*, joka on saanut yhteensä 22 953 pistettä. Toiseksi luontevin **lumea* sen sijaan on saanut hiukan vähemmän pisteitä, yhteensä 22 464. Jonkin verran isompi piste-ero nähdään **lumea* ja **vuorea* -muotojen välillä: **vuorea* on saanut yhteensä 18 250 pistettä. **Lapsea* on saanut 16 816 ja **mieheä* 12 817 pistettä. Näin ollen nähdään, että **lohea* on saanut yli 10 000 pistettä enemmän kuin **mieheä*.

Verrattaessa näitä tuloksia kandidaatintutkielmani tuloksiin havaitaan, että kandidaatintutkielmani monivalintakokeessa useampi informantti on merkinnyt **lapsea*-muodon olevan täysin epäluontevampi kuin **mieheä*-muodon. Elisitaatiotehtävässä yksikään informanteista ei kuitenkaan tuottanut *mies* ja *lapsi* -lekseemien vokaalivartaloista partitiivimuotoa **mieheä* ja **lapsea*, joka kertoo yhdessä pro gradu -

tutkielmani tulosten kanssa siitä, etteivät nämä kaksi vokaalivartaloista muotoa kulje muutoksen eturintamassa. (Liukkonen 2018: 10.)

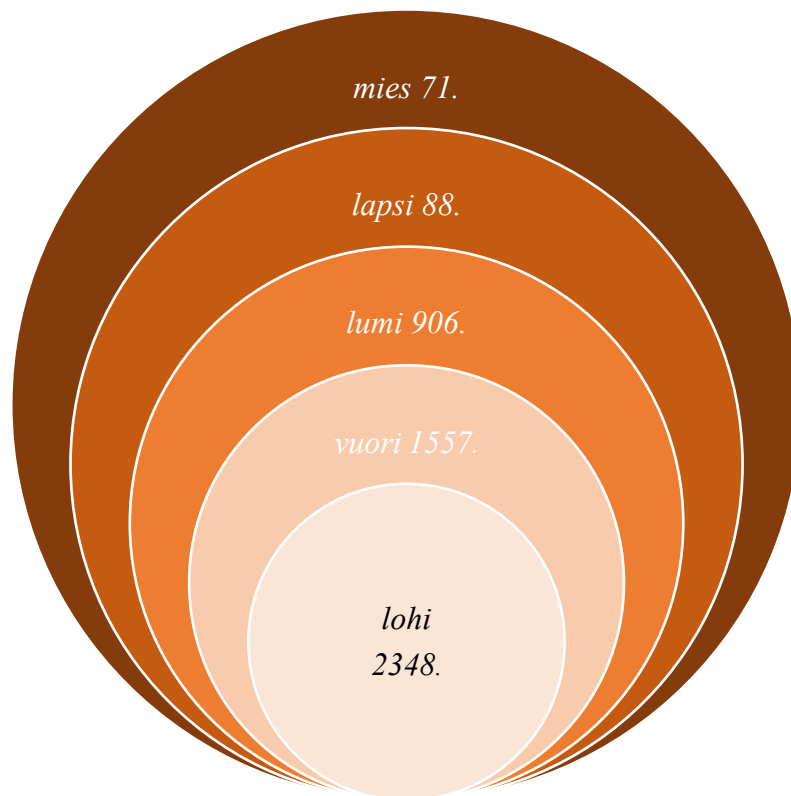
**Lumea* ja **lohea* -muotojen ollessa informanttien mukaan luontevimpia, voidaan ajatella syynä olevan se, että ne ovat kaksitavuisia sanoja, joiden vokaalivartalo on *e*-vartaloinen (esimerkiksi *lumi* : *lume+n*, *lohi* : *lohe+lla*). Itkosen ja Maamiehen (2012: 56) kielenkäyttäjille tarkoitettussa käsikirjassa mainitaan, että konsonanttivartaloiset partitiivit ovat vähitellen väistymässä sellaisten sanojen partitiivin taivutuksesta. On kuitenkin huomattava, että myös sanojen *mies*, *lapsi* ja *vuori* vokaalivartalot ovat *e*-vartaloita ja ne ovat kaksitavuisia (esimerkiksi *mies* : *miehe+n*, *lapsi* : *lapse+n*, *vuori* : *vuore+n*). Siitä huolimatta näiden kolmen sanan innovatiiviset vokaalivartaloiset partitiivimuodot ovat selkeästi epäluontevampia, kuin sanoilla *lohi* ja *lumi*.

Oman kandidaatintutkielmani monivalintatehtävän tuloksista nähdään, että muoto **vuorea* on ollut luontevampi kuin muodot **mieheä* ja **lapsea* (Liukkonen 2018: 25). Myös Västin ja Palviaisen (2020: 17) kyselytutkimuksen rinnakkaismuotojen monivalintatehtävässä muoto **vuorea* on koettu luontevammaksi kuin muodot **mieheä* ja **lapsea*. Myös Västin ja Palviaisen (2020: 20) yksinkertaisessa monivalintatehtävässä **vuorea* on merkattu useamman kerran luontevaksi tai jossain määrin luontevaksi kuin **mieheä* tai **lapsea*. Näin ollen herää kysymys siitä, miksi toisten kaksitavuisien *e*-vartaloisten sanojen innovatiiviset vokaalivartalomuodot ovat huomattavasti luontevampia kuin toisten.

Seuraavaksi esitän kuvion 12, joka kuvaa viiden tutkimani lekseemin esiintymäfrekvenssejä. Esiintymäfrekvenssi tarkoittaa sitä, miten paljon kyseistä sanaa ja sen kaikkia taivutusmuotoja suomen kielessä käytetään. Koska tarkkaa lukua tälle ei tiedetä, esiintymäfrekvenssien havainnollistajana toimivat järjestysluvut. Näin ollen iso osa suomen kielen sanoista on laitettu järjestykseen teokseen *Suomen kielen taajuussanasto* (Saukkonen ym. 1979) siten, että mitä suurempi käyttöfrekvenssi sanalla on, sitä pienempi järjestysluku sillä on.

Kuvio 12 on ympyrä, jonka uloimpana kaarena on eniten käytetty lekseemi *mies*, jonka järjestysluku on Suomen kielen taajuussanaston (1979) mukaan tutkimistani sanoista kaikkein pienin, 71. Toiseksi uloimmalla kaarella on toiseksi eniten käytetty lekseemi

lapsi, jonka järjestysluku on 88. Kolmanneksi uloimmalla kaarella on kolmanneksi eniten käytetty lekseemi *lumi*, jonka järjestysluku on 906. Neljänneksi uloin kaari esittää puolestaan *vuori*-lekseemin frekvenssiä, ja sen järjestysluku on 1 557. Ympyrän ytimeen jää pieni ympyrä, joka esittää käyttöfrekvenssiltään pienintä lekseemiä. Tämä lekseemi on *lohi* ja sen järjestysluku on 2 348. (Saukkonen ym. 1979: 380, 387, 389, 403 & 525.)

Kuvio 12. Tutkittavien lekseemien esiintymäfrekvenssit.

2-tavuisten *e*-vartaloisten sanojen taivutuksen monimutkaisuutta tukevat niiden esiintymäfrekvenssit (Paunonen 2003: 2011). Tämä tarkoittaa sitä, että mitä useammin käytetty (ns. tutumpi) sana on, sitä hanakammin monimutkaiset taivutussuhteet säilyvät. Jos taas käyttöfrekvenssi on pieni, on sana myös alttiimpi muutoksille. Kun tarkastelen tutkimieni vokaalivartalomuotojen käyttöfrekvenssejä, voidaan todeta, että aineistostani luontevimmaksi nousseen sanan **lohea* (*lohi*) järjestysluku on 2 348. Sen sijaan epäluontevimmaksi näyttäytyneen muodon **mieheä* (*mies*) järjestysluku on 71. Näin ollen Paunosen teoria toteutuu myös minun tutkimuksessani: *lohi*-lekseemin käyttöfrekvenssi on huomattavasti pienempi kuin lekseemin *mies*, ja näin ollen *lohi* on alttiimpi muutoksille, kuten vaikkapa vokaalivartaloistumiselle. Vertailtaessa vielä kolmen muun tutkimani muodon järjestyslukuja (*lapsi* (88.), *vuori* (1 557.) ja *lumi* (906.)

voidaan todeta, että myös esimerkiksi *lapsi*-lekseemin vokaalivartalomuotoinen partitiivi **lapsea* on koettu epäluontevammaksi kyselylomaketutkimuksessani ehkä siksi, että sen käyttöfrekvenssi on huomattavasti suurempi, kuin muotojen *lumi*, *lohi* tai *vuori*, jotka informanttini ovat pisteyttäneet luontevammiksi. (Saukkonen ym. 1979: 380, 387, 389, 403 & 525.) On kuitenkin huomattava, että *lumi*-lekseemin käyttöfrekvenssi on hiukan isompi, kuin lekseemin *vuori*. Siitä huolimatta tässä tutkimuksessa informantit ovat osoittaneet **lumea*-muodon olevan luontevampi, kuin **vuorea*-muodon, vaikka **vuorea*-muodon tulisikin olla alttiimpi morfologisille muutoksille sen harvinaisuuden eli käyttöfrekvenssin pienuuden vuoksi.

Kun vertaillaan vielä jokaista tutkimaani lekseemiä käyttöfrekvensseineen epäluontevimmasta luontevimpaan, voidaan todeta, että innovatiivisen vokaalivartalomuodon luontevuuteen todellakin vaikuttaa se, miten suuri tai pieni tämä frekvenssi on.

5. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut pro gradu -tutkielmassani lekseemien *mies*, *lapsi*, *vuori*, *lumi* ja *lohi* vokaalivartaloistuneita partitiivimuotoja **mieheä*, **lapsea*, **vuorea*, **lumea* ja **lohea* ja niiden luontevimmaksi osoittautuvia konteksteja. Tutkittaviksi konteksteiksi olen valinnut seuraavat: finiittisen lauseen objekti, infiniittisen lausekkeen objekti, adposition täydennys, lukusanan täydennys sekä partitiivisubjekti. Tässä luvussa tiivistän tutkielmani tulokset käyttäen apuna tutkimuskysymyksiäni ja pohdin sitä, miten metodini sopii tutkimukseeni. Lopuksi pohdin vielä sitä, miten pro gradu -tutkielmani hyödyttää vokaalivartaloistumisen tutkimista tulevaisuudessa, ja millaisia näkökulmia olisi vielä kiinnostavaa tutkia.

Keräsin pro gradu -tutkielmani aineiston kyselylomakemenetelmin. Kyselylomake piti sisällään kymmenen tehtävää, joissa jokaisessa oli viisi virkettä. Jokainen tehtävä sisälsi siis jokaisen tutkimani partitiivimuodon yhdessä virkkeessä, ja yhden tutkimani kontekstin yhdessä virkkeessä. Näin ollen esimerkiksi **mieheä*-partitiivi esiintyi jokaisessa tutkimassani kontekstissa kaksi kertaa tehtävissä 1–10. Aineistoni keräsin Facebookin Yhdyssana on yhdyssana -ryhmästä, ja kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 622 informanttia. Informanttien tehtävänä oli pisteyttää jokaisen tehtävän virkkeet 1–5 siten, että kaikkein luontevimman oloiselle virkkeelle he antoivat viisi pistettä ja kaikkein epäluontevimmalle yhden pisteen. Loput 2–4 pistettä he jakoivat virkkeille siten, että mitä luontevamman oloinen virke, sitä enemmän sille annettiin pisteitä.

Tutkimuskysymyksiä minulla oli kolme:

- Minkälaisissa konteksteissa innovatiiviset partitiivimuodot edustuvat luontevimpina informanttien mukaan?
- Minkälaisissa konteksteissa innovatiiviset partitiivimuotoiset vokaalivartalomuodot edustuvat epäluontevimpina informanttien mukaan?
- Mitkä mahdolliset tekijät vaikuttavat kunkin partitiivimuotoisen vokaalivartaloistuneen lekseemin luontevuuteen?

Tutkielmani tuloksista on selkeimmin käynyt ilmi se, että informanttien kielitaju ei koe luontevaksi tutkimiani vokaalivartalomuotoja niiden toimiessa partitiivisubjektina. Tutkimustuloksistani ilmenee, että luontevin konteksti ei ole täysin yksiselitteinen. Muotojen **mieheä* ja **lumea* luontevin konteksti on informanttien jakamien pisteiden perusteella adposition täydennys. Sen sijaan **lapsea*, **vuorea* ja **lohea* -muotojen

luontevimmaksi kontekstiksi on osoittautunut infiniittisen lausekkeen objekti. Näin ollen informanttien kielitaju hyväksyy helpommin innovatiiviset partitiivimuodot, kun ne toimivat infinitiivien ja partisiippien objekteina kuin finiittisten verbien objekteina.

Tutkielmani tulokset tukevat Paunosen (2003) teoriaa siitä, että mitä vähemmän lekseemi on käytössä, sitä alttiimpi se on muutoksille. Tällä tarkoitan sitä, että kaikkein epäluontevimmaksi partitiivimuodoksi informanttini ovat pisteyttäneet muodon **mieheä*, jonka järjestysluku Suomen kielen taajuussanastossa on 71. Näin ollen se on sanaston 71.:nneksi eniten käytetty sana, jolloin sen ei ajatella olevan morfologisten muutosten eturintamassa. Sen sijaan muoto **lohea* on kyselytutkimuksessa pisteytetty kaikkein luontevimmaksi. Sen järjestysluku Suomen kielen taajuussanastossa on tutkimistani lekseemeistä kaikkein suurin (2 348.), ja näin ollen se on kyseisistä lekseemeistä vähiten käytetty. Se on siis alttiimpi morfologisille muutoksille kuin muut tutkimani lekseemit. Tämä teoria pätee siis tuloksissani muuten, paitsi lekseemin *vuori* kohdalla: *vuori* sijoittuu 1 557.:nneksi Suomen kielen taajuussanastossa eli tutkimukseni kannalta toiseksi yleisimmäksi. Siitä huolimatta informanttini ovat pisteyttäneet **vuorea*-muodon kolmanneksi epäluontevimmaksi. Sen sijaan toiseksi luontevimmaksi pisteytetty muoto **lumea* sijoittuu vasta kolmanneksi suurimmaksi järjestysluvultaan (906.) Suomen kielen taajuussanastossa.

Lehikoinen ja Kiuru (2001: 92) puolestaan mainitsevat, että mikäli sanan konsonanttivartalo päättyy konsonanttiin *t* tai *s*, on sen vokaalivartaloistuminen todennäköisempää. Tutkimieni lekseemien konsonanttivartalot ovat *mies* : *mies+tä*, *lapsi* : *las+ta*, *vuori* : *vuor+ta*, *lumi* : *lun+ta* ja *lohi* : *loh+ta*.

Näin ollen Lehikoisen ja Kiurun teoria kumoutuu jokseenkin oman pro gradu -tutkielmani tuloksilla. Lekseemien *mies* ja *lapsi* konsonanttivartalot päättyvät kyllä konsonanttiin *s*, mutta luontevammaksi pisteytettyjen muotojen **vuorea*, **lumea* ja **lohea* konsonanttivartalot päättyvät *r*:ään (*vuor+ta*), *n*:ään (*lun+ta*) ja *h*:hon (*loh+ta*). Mielessä on myös pidettävä, että Lehikoisen ja Kiurun teoria koskee ainoastaan essiivimuotoja.

Yksi teoria vokaalivartaloistumisen alttiudelle on Paunosen (2003) mukaan se, että sellaiset lekseemit, jotka ovat kaksitavuisia ja *e*-vartaloisia, vokaalivartaloistuvat helpommin kuin muunlaiset. Tutkielmani ei varsinaisesti tätä teoriaa tue: kaikki tutkimani

lekseemit ovat kaksitavuisia ja niillä kaikilla on myös *e*-vartalo (*miehe+n*, *lapse+n*, *vuore+n*, *lume+n* ja *lohe+n*). Siitä huolimatta esimerkiksi partitiivimuoto **mieheä* on saanut yli 10 000 pistettä vähemmän kuin partitiivimuoto **lohea*. Toisaalta tutkielmassani ei ole muunlaisia lekseemejä vertailukohteeksi, jolloin en voi tuloksieni perusteella myöskään täysin kumota Paunosen teoriaa. Tutkimustulosteni perusteella lekseemien vokaalivartaloisten partitiivimuotojen luontevuuteen vaikuttavat niiden kontekstit sekä esiintymäfrekvenssit, mutta eivät välttämättä niinkään konsonanttivartaloiden viimeiset konsonantit tai kaksitavuisuus ja *e*-vartaloisuus.

Metodina olen käyttänyt kyselylomaketutkimusta ja tehnyt morfologista sekä syntaktista analyysia. Vokaalivartaloistumista kyselylomakemenetelmin on tutkinut tietoni mukaan ainoastaan Liukkonen (2018), Keränen (2019) sekä Västi ja Palviainen (2020). Muiden tutkimusten aineisto on kerätty korpuksista. Näin ollen koen, että metodina kyselylomaketutkimus on ollut haastava, sillä en ole saanut tukea muista tutkimuksista kovinkaan paljoa sen vuoksi, että aihetta on tutkittu vielä melko vähän.

Teetettyäni kyselylomaketutkimuksen sähköisenä sain onnekseni mittavan aineiston, sillä tutkimukseen vastasi 622 informanttia. Olen siis onnistunut saamaan melko laajalti otantaa kunkin tutkittavan muodon luontevuudesta. Koen, että kyselylomaketutkimus on vokaalivartaloistumista tutkittaessa hyvä menetelmä varsinkin, jos tulevaisuudessa vastaavanlaisia tutkimuksia tehdään lisää. Näin ollen yhteistä kokemusta toimivista asetelmista saadaan sitä mukaa, kun kyselylomakemenetelmin kerättyjä aineistoja saadaan.

Hankaloittavana tekijänä olen tutkimusta tehdessäni havainnut olevan se, että kyselylomaketutkimuksessani informantit on ikään kuin pakotettu pisteyttämään jokainen virke niiden luontevuus luontevimmasta epäluontevimpaan, vaikka mikään virke ei ole ollut norminmukainen ja täten varsinaisesti luonteva. Koen, että se voi hiukan vaikuttaa siihen, miten varsinkin keskivaiheelle luontevuutensa perusteella sijoittuneet muodot **vuorea* ja **lumea* on pisteytetty: ne eivät ole olleet luontevan oloisia, mutta eivät myöskään varsinaisen epäluontevia, jolloin niille muodoille on annettu keskivaiheen pisteitä asteikolta 1–5.

Toivon vokaalivartaloistumisen tutkimisen yleistyvän tulevaisuudessa. Kyseistä muutosta on tapahtunut kautta aikojen, ja siitä huolimatta siihen liittyvä tutkimus on jäänyt vähäiseksi. Kun aiheesta on nyt jonkin verran tehty jo opinnäytetöitä, auttaa se jatkotutkimuksen tekemistä siksi, että vertailukohteita löytyy. Olisi mielenkiintoista myös päästä käsiksi tutkimuksiin, joissa aineisto olisi kerätty puhekielestä vaikkapa videoimalla tai muuten taltioimalla keskusteluita.

LÄHTEET

- FERTIG, DAVID 2013: *Analogy and morphological change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FORSBERG, HANNELE 1998: *Suomen murteiden potentiaali*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Helsinki: Otava.
- HOLMBERG, PAUL-THOR 2015: *Sisä- ja ulkopaikallissijojen väliset valintaperusteet Oulun kulttuuripaikannimistössä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- ITKONEN, TERHO – MAAMIES, SARI 2012: Uusi kieliopas. (4. tark. p.). Helsinki: Tammi.
- KALAJA, PAULA – ALANEN, RIIKKA – DUFVA HANNELE 2011: *Kieltä tutkimassa. Tutkielmanlaatijan opas*. Helsinki: Finn Lectura.
- KERÄNEN, INKA 2019: *Johtimen produktiivisuuden vaikutus suomen kielen vokaalivartalomuotojen hyväksyttävyyteen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KOIVISTO, VESA 2013: *Suomen sanojen rakenne*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KORJA, EMMA 2019: *Vokaalivartaloiden yleistymisen verbien* *nähdä, tehdä, tulla, mennä* *purra ja surra a-infinitiiveissä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2018: *Mitä tarkoittaa panetaan? panna-verbin vokaalivartaloistuminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KÄSMÄ, EMILIA 2019: ”Olin ajatellut että random tarkoittaisi enemmän sellaista satunnaista, mutta ei se sopinutkaan tähän yhteyteen.” : *lainasana* *random polyseemisena yksikkönä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LAALO, KLAUS 2011: *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEHIKONEN, LAILA – KIURU, SILVA 2001: *Kirjasuomen kehitys*. 5. painos, uudistettu laitos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LEINONEN, ELLA 2021: *Olen näkenyt omin silmin. Vokaalivartaloiset* *nähdä-verbin* *NUT-partisiipit*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

- LIUKKONEN, SONJA 2018: Avotulea ei saa sytyttää metsäpalovaaran aikana. *Yläkouluikäisten suhtautuminen suomen kielen vokaalivartaloistumiseen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- PALVIAINEN, SANTERI – VÄSTI, KATJA 2016: Mieheä ja naisea hämmästyttää. *Kirjoitetun puhekielen morfologisista innovaatioista*. Esitelmä Kielitieteen päivillä. Oulu 25.–27.7.2016.
- PALVIAINEN, SANTERI – VÄSTI, KATJA 2017: Voisiko tämä olea mahdollinen? *Morfologisten innovaatioiden testattavuudesta*. Esitelmä Kielitieteen päivillä. Jyväskylä 18.–20.5.2017.
- PAUNONEN, HEIKKI 2003: *Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista*. Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (toim.), 25 *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*. s. 187–248. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PÖYHTÄRI, ESSI 2019: Mutta tähänkin asiaan tulenee muutosta. *Potentiaalin vokaalivartaloistuminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPUS, MARJATTA – NIEMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- SIRVIÖ, MARIA 2018: *Konsonanttivartalosta vokaalivartaloön verbien purra, surra, tulla ja mennä NUT- ja TU-partisiipeissa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SIRVIÖ, MARIA 2020: Sillä hetkellä emme sureneet. *Surra-verbin konsonanttivartaloiset ja vokaalivartaloistuneet NUT- ja TU-partisiippimuodot*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- TIKKALA, ELLA 2019: *Nesessiivirakenteen elontarkoitteisen subjektin sijanvaihtelu*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- VALLI, RAINE 2007: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin*. 1, metodin valinta ja aineistonkeruu. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. Aaltola, Juhani & Valli, Raine. PS-kustannus.
- VANHATALO, ULLA – VEHKALAHTI, KIMMO 2020: *Kysely*. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Mietsamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.). *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. s. 240–273. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- VEHKALAHTI, KIMMO 2014: *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.

- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (11.1.2019)
- VÄSTI, KATJA – PALVIAINEN, SANTERI 2020: *Kokeellisia näkökulmia innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin*. – SKY Journal of Linguistics 33 s. 199–244.
- YLITALO, AUNEMARIA 2020: *Vokaalivartaloiset *lapsea ja *mieheä keskustelupalsta-aineistossa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

LIITE. Webropolissa luotu kyselylomake.

Tämä kyselylomake käsittelee sanojen *mies*, *lapsi*, *lumi*, *vuori* ja *lohi* taivutusta. Alla on kymmenen tehtävää, joissa jokaisessa on viisi lausetta. Jokainen lause pitää sisällään yhden edellä mainituista sanoista.

Tehtävänäsi on antaa pisteitä lauseille niiden luontevuuden mukaan. Keskity siihen, että tarkastelet jokaista lausetta kokonaisuutena, äläkä kiinnitä huomiota ainoastaan tutkittaviin sanoihin. Jokaisen kysymyksen jälkeen on tila vapaaehtoiselle avoimelle kommentille, jos haluat perustella tai kommentoida vastauksiasi jotenkin. Yhdessäkään tehtävässä ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, joten vastaa oman kielikorvasi ja intuitiosi perusteella.

Vastaathan kahteen taustatietokysymykseen ennen varsinaista kyselyä, kiitos. Taustakysymykset eivät koske itse tutkittavaa asiaa. Niiden avulla saan selville vain sen, millainen hajonta informanttijoukossani on.

Tehtävien lauseet ovat tarkoituksella kovin erikoisia. Koeta silti keskittyä siihen, että arvioit lauseiden luontevuutta siitä huolimatta, että niissä on ehkä jotain väärää. Aloita vaikkapa sillä, että pohdiskelit kaikessa rauhassa, mikä lauseista kuulostaa edes hitusen luontevammalta kuin muut! Kiitos etukäteen vastauksesta.

1. Sukupuoli

nainen	
mies	
muu	

2. Ikä

Anna 5 pistettä mielestäsi luontevimmalle virkkeelle. Pisteytä sen jälkeen loput virkkeet niin, että toiseksi luontevin saa 4 pistettä, seuraavaksi luontevin 3 pistettä jne. Pisteytä jokainen virke niin, että kaikkein epäluontevimmalle virkkeelle jää 1 piste.

1. tehtävä

- a) *Miksi aina mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista?*
- b) *Haluatko puhua tästä lapsea koskevasta kiusaamisasiasta?*
- c) *Kävelin kimmeltävää lumea pitkin kuin mikäkin joulutonttu.*
- d) *Kaksi vuoreä jakaa valtion kahteen osaan.*
- e) *Torilla on myynnissä lohea ja herkullisia vihanneksia.*

2. tehtävä

- a) *Olen yrittänyt etsiä mieheä, joka täydentäisi minua.*
- b) *Tuntuu, että joidenkin tehtävä on vain hoitaa lapsea ja selvitä arjesta.*
- c) *Hyppäsin ilkosillani saunasta keskelle lumea.*
- d) *En ole eläessäni nähnyt kolmea vuoreä samassa maisemassa.*
- e) *Keitossa on lohea ja seitiä.*

3. tehtävä

- a) *Kaipaani hirmuisesti lapsea arkeeni.*
- b) *Saan jatkuvasti kuivailla sisään kantautunutta lumea eteisestä.*
- c) *Vuokrattava maja sijaitsee lähellä vuoreä!*
- d) *Sain ongittua kaksi lohea siitä poloisesta joesta.*
- e) *Onko yleisössä ketään mieheä?*

4. tehtävä

- a) *Toivoin niin kovasti lapsea, mutta päädyin lopulta ostamaan kissan.*
- b) *Levittelit sitten kolaamaani lumea pitkin pihaa!*
- c) *Siellä me sitten patikoimme hitaasti ja vaivalloisesti kohti vuoreä.*
- d) *Lohiportaiden läpi ui ainakin viisi lohea!*
- e) *Paikallisen pubin pikadeitti-iltaan ei tullut yhtään mieheä.*

5. tehtävä

- a) *En halua lumea autooni, joten kopauta kengät, ennen kuin nostat jalkasi Fordiini.*
- b) *Ihastelin hänen valokuvaamaansa vuoreä, vaikka se olikin luonnossa komeampi.*
- c) *Heitin vieheen lähelle lohea, mutta en saanut sitä siltikään kiinni.*
- d) *Neljä mieheä ryöstivät pankin pukeutuneina pelleasuihin.*
- e) *Tarhan pihalla ei näkynyt yhtään lapsea.*

6. tehtävä

- a) *Kannat jatkuvasti lumea sisälle, kun möyrit kinoksissa ulkona!*
- b) *Kosit minua tuijottaessamme vuoreä, jolle olimme juuri vaeltaneet.*
- c) *Kannattaa laittaa lisuke uuniin ennen lohea.*
- d) *Näin kaupungilla kaksi lahjakkaasti laulavaa mieheä.*
- e) *Montako lastea sinulla on nykyään?*

7. tehtävä

- a) *Oletko koskaan nähnyt oikeaa vuoreä?*
- b) *Oulun torillakin taitaa olla lohea myyviä kojuja.*
- c) *Sairaän koiran myyminen olisi ollut väärin sitä ostavaa mieheä kohtaan.*
- d) *Neljäkymmentä lastea yhdessä päiväkotiryhmässä on jo liikaa.*
- e) *Sinä yönä oli satanut metreittäin lumeä.*

8. tehtävä

- a) *On hieno tunne, kun ihastelee jotakin vuoreä, ja lopulta saa vaeltää sinne itse.*
- b) *Päiväni vierähti lohea narraten.*
- c) *Olisi ihanaa painautua mieheä vasten.*
- d) *Kaksi lastea on tarpeeksi minulle – ainakin toistaiseksi.*
- e) *Onko pohjoisessa tällä hetkellä paljon lumeä?*

9. tehtävä

- a) *En napannut lohea, vaikka yritin tosissani.*
- b) *Ilta-Sanomissa oli haastateltu kutsunnoissa syrjittyä mieheä.*
- c) *Haluan elää railakkaasti ennen lastea ja raskautta.*
- d) *Kevyt pakkaslumi ja pulverilumi ovat kaksi erilaista lumeä.*
- e) *Onko Suomessa yhtään vuoreä?*

10. tehtävä

- a) *Tein tänään ruoaksi lohea intialaisittain.*
- b) *Ei sinun ole pakko etsiä mieheä itsellesi koko ajan.*
- c) *Ihanaa viettää koko viikonloppu ilman lastea.*
- d) *Hiihtäjälle on olemassa vain kaksi erilaista lumeä: tahmainen, jota pitkin ei voi hiihtää, ja mukavan luistava.*
- e) *Kiinassa on monta hienoa ja korkeaa vuoreä.*

